

HELYISÉGVÁLTOZTATÁS.

A közelgő házépülés,

melynek két év alatt meg kell történnie, másrészt pedig

a lakbért illető lemetetlen egyesítése

következtében, tudatva látom magamat a

váci-utczában 1. szám alatt levő az „arany oroszán”-hoz
czimzett egyesült

ÁSVÁNYVIZ-FŐRAKTÁROM

fűszer-, csemege-borkereskedésemet
május 1-jétől felhagyni, s működésemet az

uri-utca 9-dik szám

zsibáros-utca sarkán a két matrózhoz czimzett
(az új postaépület áttelében)

jelenlegi főkereskedésemből összpontosítani,

tehát természetes ásványvizek május 1-jétől kezdve csakis az utóbbi említett üzletemből
szolgáltatnak. — Ez alkalommal Önt a legszabadosabb és haladéktalan szolgálatomról
biztosítom, annál inkább, miután két üzletem egyesülve működésem s óvatosságom csak
egy üzletre van korlátozva. — Bátorodván Önnek ezt becses tudomására hozni, felkérem,
miserint továbbra is igen becses megbízásaival minél gyakoribban szerencsélteni mel-
lőztetések

250 (2-3)

Emresz Károly.

A „Franklin-társulat” magyar irodalmi intézet kiadásában,
(Budapest egyetem-utca 4-dik szám) megjelent és minden
könyvtárnál kapható:

Vallás-, Erkölcsei és Társadalmi élet

1848 óta
Magyarországon.

(A magyarországi protestáns egyet 300 forinttal
jutalmazott pályamunka.)

Irtta
Szeremlei Sámuel.
Ára fűzve 1 ft.

FÉNYÜZÉS

(Luxus)

a társadalmi életben és a nemzetgazdaságban.

Irtta
Dr. Gerlóczy Gyula,
méggyetemi tanár.
Ára fűzve 80 krajczár.

VEZÉRCSILLAGOK

vagyis

velős mondatok és költői gondolatok honi és külföldi
remekírók műveiből

Második bővített kiadás.

Ára fűzve 2 ft.

Budapest, május 24-én 1874.

21-dik szám.

ELŐFIZETÉSI FÖLTÉTELEK: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft., félre 6 ft.
Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft., félre 4 ft. Csopán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft., félre 3 ft.

XXI. évfolyam.

HIRDETÉSEK DIJA: Egy ötször hasábozott petit sor, vagy annak helye egyszeri írtatásnál 15 krajczár; többszöri írtatásnál 10 krajczár. Bélyegdíj külön minden írtatás után 30 krajczár.
Kiadó-hivatalunk számára hirdeményeket előford Bécében: Haasensteint és Vogler, Wallfischgasse Nr. 10, Mosse R. Sallerstrasse Nr. 2 és Oppelk A. Wollzeile Nr. 22.

IDŐSB

ZEYK MIKLÓS.

† 1850.

Itka jelenség, hogy valaki,
a nélkül hogy mint író,
szónok, vagy tanár, vagy
bármely minőségben a
közélet pályái valamelyi-
kén működnek, mégis oly
általános elismerésre tett
volna szert, tudománya és
tehetségei iránt oly föl-
tétlen bámulatot ébresztett volna, mint
idősb Zeyk Miklós.

Több mint 70 évre terjedő életének
utóbbi, talán nagyobbik felét, férfikora ja-
vától kezdve késő öregseig mellbeteg-
töltve, a mi háza udvarából egyáltalában
nem, s a legkisebb időváltozással a szoba-
ból sem engedte kimenni, sőt igen gyakran
ágyhoz szegyezve tartotta oly gyöngén,
hogy beszéde néha alig volt érthető s a
suttogásig, halk mindig: e férfiú mégis
annyi s oly becses tudománykincset tudott
összeszedni, s a mi több, azt oly csodálat-
osan tudta közleni s (bizonyos értelemben)
hasznosítani, a mi méltán bámulatra ra-
gadta mindazokat, a kik vele csak egyszer
is érintkeztek.

Egész életét könyvei, természet- és
vegynai műszerei, gyűjteményei és kísér-
letei közt töltve, birva a tudományok kin-
cses ládájának valamennyi kulcsát az ő és
új (irodalmi) nyelvek csaknem mindenikét,
egyaránt jártas a klasszikai és a modern
mívelődés eszme-birodalmában, valódi cso-
dája volt a tanultságnak.

Az ily emberekben, kiket sors, beteg-
ség vagy saját választásuk és végre a meg-
szokás a szobához és könyves asztalhoz
lánczol, rendszerint el szokott tompulni a
gyakorlati érzék s az élet igényei iránti
fogékonyosság szintugy, mint az embersze-
retet. A tudomány kincses ládájának zsü-
gorijaiavá lesznek, a kik csak kincseikszá-
porításának élnek, de azokat használni,
kamatoztatni és forgatni, főleg pedig má-
sokkal is megosztani irtóznak.

Soha sem volt tudós, a ki annyira
ment lett volna e betegségtől, mint az
öreg Zeyk Miklós. Ő az elméleti uton
szerzett ismeretek gyakorlati alkalmazása
iránt oly élénk érzékkel bírt, mint ha egy

gyár, kohó vagy bányamű vezetése lett
volna a hivatása. Nála a természettudo-
mány nem veszett el a mértani levelezé-
sekben, vagy a vegynai formulákban.
A természet elrejtett titkainak az ipar, mű-
vészet és mesterség céljaira való alkal-
mazása ép oly keze ügyébe esett, mint
maguk azok a kísérletek, melyek őt e tit-
kok ismeretére vezették. Eredeti vizsgálá-
tai és kísérletei voltak, melyeket ritka
kitartással, mondhatnók egy rajongó szen-
vedélyével folytatott, bár a számító tudós
teljes józanságával s higgadságával is
mindig. Kísérletei eszközeit is gyakran maga
tervezte s készítette magyarázatai után,
vagy készítette maga, oly ügyességgel s

mesteri jártassággal, a milyent senki sem
sejtett volna e vézna, kiaszott, csaknem
átlátszó finom kezekben. A tudomány viv-
mányait, az előrehaladottabb európai nem-
zeteknél folytonos figyelemmel kísérve, a
természet- és vegynai kísérleteket után-
kísérve, gyakran tulment azokon, vagy
megelőzte rejtekében a nagy laboratoriu-
mok tudós munkásait. Bizonyos, hogy
Daguerre találmányának (a fényképezés-
nek) ezüst lemez helyett üveglapra vetését
s arról papírlapra átvételét, a ma már any-
nyira elterjedt photographiát előbb fölálál-
ta, mint az a külföldön ismeretes lett volna.
Fametszvényeknek galvanoplastika által
előállított másolataira sikerrel tett kísér-

Bécsi világkiállításon:

Haladási érem

és valamennyi magyar kiállítók között egyedül
csak:

a hamburgi disz-érmet

Strobl és Baris gépgyára

Budapesten, két nyul-utca 14. és 16. szám alatt.

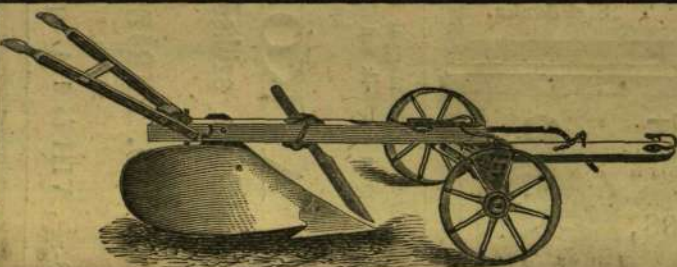
A közelgő tavaszi időnyre van szerencsénk a t. cz. mezőgazdasági közönségnek az évek hosszu során át előtte
a legjobban ismert és valamennyi hazai kiállításon első érmekkel kitüntetett gyártmányainkat ajánlani, különösen

kitűnő ekéinket,

ujjon szerkesztett üszög-, Hornsby-féle egyszerű és javított szörő-, tisztító- és szelelő-rostáinkat
általánosan elismert szab. marokrakó, arató stb. mezőgazdasági gépeinket.

Strobl és Baris gépgyára
Kotz Pál.

200 (6-6)

207 (15-50)

Asványköveket,
kitűnő állatokat, férgeket,
mindennemű

csontvázakat

ajánl
egyenként, valamint egész gyű-
jteményeket

Dr. Eger Bécs,
Gisellastrasse 1.

Szeplőt

és mindennemű

bőr-küteget

a legalaposabban és legnagyobb
sikerrel gyógyít

Komáromy Mór,

kerületi orvos Huszton Máma-
roms megye.

Gyógyszerek a szüksé-
ges használati utasítással 3 ft.
beküldése után, bérmentesen és
azonnal elküldetnek. 196 (11 0)

A „Franklin-társulat” magyar irodalmi intézetben Budapest,
(egyetem-utca 4. sz) megjelent és minden könyvtárnál kapható:

FIEDLER IGNÁZ.

A telekkönyvi törvény

gyakorlati alkalmazása.

Harmadik kiadás. (XXIV. 274 lap, 8-rét.) Fűzve 2 ft 40 kr.

A legbiztosabb és legkellemesebb szer

váltóláz ellen,

különösen gyermekeknek, kik a keserű Chinint másképp bevenni
nem képesek, a

Chinin-csokoládé

és a

Chinin-czukor

Rozsnyay M. gyógyszerész Zombán Tolnamegyében,
melyeket a magyar orvosok és természet-vizsgálók nagygyűlése
Piumében pályadíjjal koszoruzott.

Kapható vagy megrendelhető a birodalom minden jóhírű
gyógyszertárában.

A hamisításoktól óvakodni kell!
Mindenki csak a Rozsnyay M. féle pályakoszoru-
zott készítményt kérje és fogadja el. 135 (26-0)

„A rossz nedvek kiirtása
a gyógyszer célja.”

„Az élet legfőbb java
a jó egészség.”

American-Pills by Böldt

Böldt egészségi labdaccai

vér-tisztítási labdacok.

E labdacok sokszoros alkalmazást és sokszoros ma-
gasztalást vívtak ki.

Ajánlhatók e labdacok a vér tisztítására megelőző
betegségek után; a fölösleges és rossz nedvek eltávolítására
(növekvő testgyarapodásnál kevés mozgás mellett); továbbá
oly egyéneknek, kik rossz emésztésben, savanyu felbőgésben,
étvágytalanságban, szédülésben és vértörődásban szenved-
nek. E labdacok különösen ajánlatosak a demélnak a gutaállításra
hajlamos mutató egyéneknek.

Egy doboz 65 - 70 labdac ára 1 ft. 50 kr. (10 kr. több.)

Központi raktára: Droguerie medicinale:

Böldt A. H. Genfben (Helvetia).

Valódián kapható:

Pesten: Török József gyógyszerész és főkielendménye-
zőnél Magyarországi számára, király-utca 7. szám, és For-
mágyi Ferencz gyógyszerárban Széchenyi tér 26. sz. Budán:
Wlasek E., Szegeden: Kiss, Sz.-Fehérvárott: Dieballa Gy.,
Egerben: Küllner, Temesvárott: Pecher, Brassón: Fabik,
Kolozsvárott: Wolff, Bécében: Kozdera J. am hohén
Markt 12. gyógyszerész uraknál. 217 (3-0)

leteket s 1849-ben, mikor még a vont-csőví ágyukról alig volt szó másutt, vagy legfőkébb mint kuriozum említették, ő ajánlatot tett a magyar kormánynak, hogy ilyenek készítésére utasítást ad.

„Ha — írja róla Salamon Ferencz, egy rövid ismertetésében, mely saját emlékezéseinken kívül egyedüli forrásunk e vázlat írásához — „ha a magyar ipar 1848 előtt és alatt fejlettebb lesz vala s iparosaink tanultabbak, kétségkívül nem egy találmány viselné az iparban az ő nevét. De ő maga, ha egyetmást félrevonultságában sikerrel végrehajtott is, nem volt a ki azt, mint keresetmódot, az életben köz-kelendőségüvé tegye.“

De ha távol volt Zeyk Miklós a szobatudósok egyik szokott betegségétől, az élehetetlen és minden gyakorlatiasság nélküli könyv-molyságtól, még távolabb volt a másiktól: a szivtelen, embergyűlölő, önző szellem-fukarságtól. Társaságba ugyan nem mehett; testi gyöngesége évtizedeken át szobája rabjává tette; de a kik őt fölkeresték: azok a legszeretőbb szívet, a legtágabb és mindent átölelő kedélyt találták benne. Nagyobb s nyitabb szívet, mely a mindenséget, az emberiséget, s az embert, kivétel nélkül kicsinyt és nagyot, őszintebb érdeklődéssel, átfogóbb szeretettel ölelte volna, talán képzelné sem lehet. Társadalmi helyzeténél fogva, mint Erdély egyik előkelő családjának tagja s annak valamennyi arisztokrata családjával összeköttetésben álló, — a mellett betegsége által is eléggé igazolván, ha el akart volna zárkózni, az ő ajtaja mindig nyitva volt mindenkinek, kivált a ki tanulni akart. Egy ideig Diódon, ősei egyik fészében, Enyedtől s Károlyfehérvártól egy-egy pár órányira lakva, a közelebb állókön kívül aránylag csak kevesen részesülhettek társalgása tanúságos gyönyörűségeiben. De már a negyvenes évek elején Enyedre költözvén be, sokkal több alkalma nyílt megosztani szelleme kincseit másokkal is. Az enyedi iskola számos növendéke bejárt az öreg Zeyk Miklóshoz, semmi más czímen, csak hogy egy vagy más tudományos dologban egy kérdést intézzen hozzá, s aztán részt vegyen tanításának mindig pazarul osztogatott kincseiben. S a kiről ő látta, hogy valóban akar tanulni, művelődni, azt nemcsak beszéddel tartotta jól, hanem engedte részt venni kísérleteiben, munkáiban, vizsgálódásaiban, s ha kifáradtak, meghívta máskorra, azok folytatására. Így, időről időre, mindig voltak az öreg bölcsnek adeptejei, a kik aztán nem tudták: tudománya óriási gazdagságát, vagy szíve nemes melegségét, vagy modora megnyerő, elbűvölő varázsát csodálják-e inkább? Mert ez a magas, szikár, kortól és kórtól meggyörnyedt, köhécselő alak, mely első tekintetre szinte visszajesztett vagy legalább megdöbbentett, csahamar ellenállhatatlan varázst, a szeretet varázsát gyakorolta minden hallgatójára. „A szíves, megnyerő mosolyt“ — mondja Salamon — „mely a legnemesebb szívek egyikének önkénytelen kisugárzása volt, aligha fátyolozta valaha mogorva és fanyar kifejezés.“

Valóban, Zeyk Miklós lelke csupa szeretet volt. Szeretet a természet iránt, mely annak minden titménényei iránti kifogyhatatlan érdeklődésben, elolthatlan ismeretszomjában nyilvánult; s szeretet az ember iránt. Innen volt, hogy bár közönségesen a tudóst (a szokott érte-

lemben) ismerték el és bámulták benne, a ki roppant nyelv-, s universalis tudományos ismereteivel az ország legkitünőbb tudósainak is imponálhatott volna (ha imponálni annyira nem ellenkezett volna igénytelen természetével!); ő még a természet és tudomány buvárlatainál is nagyobb, melegebb, szenvedélyesb érdeklődéssel fordult az emberi lélek vizsgálata felé; nem — mondja Salamon — a filozóf magába mélyedésével, hanem a természettudós nyílt szemével és objectivitásával. Különös öröme telt a fejlődő lélek és érzelm vizsgálataiban, s a nevelés volt elméklődésének — és tegyük hozzá: gyakorlatának legkedvesebb tárgya.

Volt egy növendéke. Testvérének, Zeyk János udvari konsiliáriusnak fia, Miklós, a későbbi enyedi tanár, kit — az öregtől megkülönböztetéstül — ifjabb Zeyk Miklósnak, vagy professor Zeyknek hívtunk; — és soha nevelő nagyobb szeretettel s gondnal nem csüngött növendékén, soha növendék nem volt méltóbb nevelőjéhez. A közeli vérokonság, mely testalkatuk hasonlóságában is mutatkozott, s ugyanazon betegség kora áldozatává tette a 44 éves férfit, mely nagybátyját negyven éves emészette, kétségkívül sokat tett szellemirányuk rokonságára is. De bizonyosan még többet a nevelés. Az ifjabb Miklós valódi szellemi fia volt nagybátyjának. A tudomány- és az ember-szeretet, a fej világozása és a szív nemessége, a közlekenység és modor rendkívüli nyájassága, közös tulajdonaik voltak s oly hasonlóká tették őket, mint csak apa és fia lehet. E sorok írója is tanítványa volt, mint enyedi tanárnak; de nem tehet róla igazabb és jobb tanubizonyoságot, mint másik tanítványa, a már többször idézett Salamon Ferencz, a ki így ír róla: „csaknem az entusiasmusig tudta fokozni növendékeiben a természet-tudományok iránti szeretetet, melyeket páratlan egyszerűséggel, világossággal, de oly vonzóan tudott előadni, hogy hallgatói mintegy a természet legválogatottabb csodáinak tárházában képzeltek magukat. Véghetetlen kár a természettudományok, de különösen a közoktatás ügyére nézve, hogy ez a párját külföldön is ritkító kitűnő tanár, a 49-diki katasztrófa után egypár évvel elhalt.“

De térjünk vissza idősb Zeyk Miklóshoz. Tudományának bámulói s közlekenységének tanúi egyet sajnáltak s talán hibáztattak is benne: hogy nem ír könyveket; így, mondák, bár unoka-öcsésében élő forrást adott a világnak, melyből nemzedékek meríthetnek, élő könyvet, melyet ezerek forgathatnak, bár azonkívül is, maga is sokakat tanított s épen nem fukarkodott közlekenységével azok iránt, a kik őt fölkeresték: tudományának haszná mégis bizonyos korlátok közé szorítva marad s nem lehet az oly értelemben köztulajdonná, mint a könyvek által, melyek — kivált más nyelvekre is lefordítva — minden kórhoz és minden néphez szólanak. Így, mondák e végtelen tudománykincs, az ő halálával, nagyrészt el lesz veszve, elsiyled mint a Nibelungok kincse s az ár elrohan felette.

Csalódtak. Idősb Zeyk Miklós írt. Sokat írt. Tudománya minden ágában, az általa bejárt ismeret-ország minden tartományáról, sokat és kimerítően írt. Irományai, melyeknek sem tartalmát, sem becsét ma már pontosan meghatározni nem, csak sej-

teni lehet, nyomtatás alá teljesen készen állottak nála s részint szekrényfiókokban, részint (ugy mondják) 16 faládjában voltak elrakva s rendezve.

Igy érte az 1848-diki forradalom Enyeden. 1849. január 8-án éjjel Enyed az oláhok által földulatván, tizenkét végén meggyújtva, élő lándzsáérr szurva, a főiskola minden épületei, könyvtára, gyűjteményei a lángok s a barbarizmus martalékai lettek. A hetvenen fölüli agg, a beteges s már negyven év óta a halálnak eljegyzett öreg Zeyk Miklós, hozzátartozói unszolására, csaknem erőszakolásra, — mert maga ösztönéből soha sem tette volna — a hideg éjben gyalog menekült. Mindene ott veszett; irományai is, melyeket természetesen nem vihett magával.

Kolozsvárra érve, mihelyt ismét behelyezkedett s kipihente magát, a pótolhatatlan veszteség lehető pótlására gondolt. Csupán emlékezetéből inni kezdett. 1849 közepétől 1850 ápriliséig — mikor a halál elérte — egy pár nagy kötetet valót irt össze; önmaga készítette gyorsírás chiffrékkel, melyeknek titkát unokaöcsésére a tanár bízta, hogy az a futólagos jegyzetből átírhassa s kiadhassa a munkát. Fájdalom a tanár is csak pár évvel élte túl sa rábizott szent kötelesség teljesítését, sulyos betegsége miatt meg sem kezdette. Legidősb fiára, Ádáma, bízta tehát a szent hagyományt, a ki azt most, évek múlva, mondhatatlan fáradsággal, teljesíti is, s a jegyírást megoldva, két nagy kötetben bocsátja közre „Idősb Zeyk Miklós hátrahagyott Irományai“-t.

Fájdalom, a könyv, így a mint van, sem írója nagy nevének, sem a felkeltett tetemes várákozásnak nem felel meg. Töredékes jegyzetek halmaza inkább, mint gyűjteménye, nemcsak rendszer-, hanem rendezés nélkül is. Az eszmék a Pascal vagy Eötvös „Gondolatai“-ra csak általános formájuk s nem lényegük által emlékeztetnek. Némelyik, a tetemesen kisebb rész, meglehetősen ki van dolgozva, s ezek leginkább a Góthe prózái aförizmaíhoz („Sprüche in Prosa“) hasonlíthatók. De tulnyomólag nagyobb részüik oly zavarosan van kifejezve, legtöbbször csak jelezve, oda vetve, hogy az olvasó nemcsak meg nem értheti, de még csaknem is sejtethi, mit akart az író. Itt-ott egy emlékeztető szó, vagy név, egy Schlagwort, mely jelentékeny lehet annak, a ki tudja, merőben érthetetlen, értéktelen annak, a ki nem tudja, hogy mit jelez.

Első tekintetre úgy látszik, mintha a szerző oly czáll vetette volna papírra s jegyzeteket, hogy önmagának szolgáljanak vezérfonalul, ha ideje s ereje lesz bővebben kidolgozni. Kivált a kötet elejére tett „Életírás“ — mely mind csak ilyen emlékeztető Schagwortokból áll, s melyből az idegen olvasó az életírás egyetlen részletét sem bírja összeállítani, látszik e föltevésre mutatni.

Bővebb megfontolás után azonban ez a föltevés is elesik. Az író sokkal idősebb s gyöngültebb volt már, mikor e jegyzetek papírra vetéséhez kezdett, mintsem remélhetne volna, hogy azokat még egyszer átdolgozhassa, kibővíthesse, megmagyarázhassa. S az emlékeztetőben és értel-mében fölhalmozott óriási szellemkincséből minél többet akart e följegyzések által

megmenteni az elvesztéstől, annál valószínűbb ama föltevés. S pedig ily alakban a közönség elé bocsátani még sem akarhatta művét, melyről átláthatna, hogy így semmi, vagy csak igen kevés haszna lesz. Hol keressük hát a magyarázatot. Én csak egy tényben bírom azt keresni. Ne feledjük, hogy e jegyzetek rendezését, átírását s kiadását az öreg Zeyk Miklós unokaöcsésére, a tanár bízta. Tehát oly emberre, a ki az ő gondolataiba évtizedek óta tökéletesen be volt avatva; a ki, elbeszélései után, kétségkívül ismerte előtér-ténétét minden részleteiben; a ki tudomá-nyos buvárlatai s fölfedezéseinek nevelés-tani s egyéb eszméi- és elméleteinek teljesen egyenjogu osztályosa volt, a kit tehát minden tekintetben szellemi alteregójának tekinthetett, s a kire, emlékeztető jegyzeteinek, odavetett s csak alig jelzett eszméinek kiegészítését épen úgy bízhatta, mint önnön magára. Neki nem volt már ideje, talán tíz vagy husz kötetet megírni; de azt nem tudhatta, hogy öcsése csak egy-két évvel fogja őt túlélni, sőt — saját példája után indulva — ígérhetett annak is (mint ígértünk mindnyáján) hosszú időt; s így számíthatott arra, hogy az tökéletesen el fogja végezni a rábizott nagy munkát. Zeyk Ádám azonban már alig, s csak mint igen kis gyermek ismerte az öreg; eszméibe, életér-tetésébe, tudományába legkevésbé sem lehetett beavatva. Atyja halálakor is fiatalabb volt még, mintsem ez átadhatta volna neki a hagyomány szellemi kulcsait, ha a jelrás külsőlegesen kulcsát átadhatta is. S mind ehhez — nem szívesen teszszük hozzá, de az idősb Zeyk Miklós magas reputációja érdekében kötelességünk hozzá-tenni, — hogy a sajtó alá rendező, úgy látszik, akár tulvitt s nagyon rosszszul alkalmazott kegyelethől, akár földatára képtelenségéből, minden kritika nélkül járt el a kiadásnál. Sajtó alá adott mindent a mit talált, összevissza, rendetlenül; még a más könyvekből (pl. regényekből, Bulwer, James, sőt Kelmenfy Lászlóból is) egyszerűen kijegyzett idézeteket: sajtó alá adta úgy, a mint találta, legnagyobb részt élvezhetetlen alakjában és igen sok helytt merőben érthetetlenül; a helyett, hogy adott volna csak harmad- vagy negyedrés-nyit, de adta volna csak az aránylag kidolgozottabb részleteket. Így az emlék, melyet mélyen tisztelt második nagybátyjának tisztá kegyelethől s mindenesetre a legjobb szándékkal akart állítani: nemcsak eltévesztette célját, sőt némi részben a kegyeletlenség tényévé lön.

S még így is, a türelmes és a durva külszíntől vissza nem riadó olvasó sokat fog e kötetekben találni, a mi igazolni fogja előtte az idősb Zeyk Miklós, a nagy tudós és nemes gondolkodó hírnevét. Mélyre ható, bár írói ügyesség nélkül s sokszor homályosan kifejezett eszmék megfogják lepni. Meleg emberszeretete, mely egy János-apostolra, s rendkívül erős fajszeretete, mely Széchenyi Istvárra emlékeztet, jótékonyan, melegítőleg fog hatni kedélyére. Neveléstani aförizmai rendkívül emberismeret és lélektani jártasságot tanusítanak. S ha élvezhető formába volna ántve, (mert az érthetetlen emlékeztető szók s jelzések kiegészítéséről és megmagyarázásáról most már szó sem lehet!) valóban méltán a Pascal, Rochefoucauld, Góthe vagy Eötvös Gondolatai, itt-ott a

Bacon Organona mellé volna sorozhatók. Mily kár, hogy e jegyzetek halmaza, egy kegyeletes, de földatához igen is gyöngye kéz helyett egy erős kritikus és valódi író — pl. egy Salamon! — kezére nem kerültek. A kis kötet, mely a mostani két nagy helyett a világ elébe került volna: méltóbb emléke lett volna az idősb Zeyk Miklós magas lelkének, mely elmé-jének, nemes szívének!

— á — r —

A talált ibolya.

Gyalogut mentében
Ki dobott el téged,
Egyszerű virága
A tavasz kertjének?

Hogyha férfi tette,
Az sok roszt látott:
Nem tudja becsülni
Az ártatlanságot.

Ha pedig leány volt,
Annak szíve árva:
Isten nem teremte
Házi boldogságra.

Gyöngéd, érző lélek
El nem dobott volna!
Lehajolna inkább
Éretted a porba.

Dalmady Győző.

„A fejér lilium.“

— Egy kitépelt lap a történet könyvéből. —

(Vége.)

Lugdunum, a mai Lyon, egyike volt azon galliai városoknak, a hol a keresztény hit legelőször vert gyökeret. Marc Aurél ideje már virágzó egyházat talált ott. Potinus alapította, a több mint kilenczven éves aggyastyán, ki keletről jött, hol Jézus legkedvesebb tanítványának, szent János evangelistának közvetlen tanítványa volt Ephesusban. Ez egyház tagjai monákák ki először a mai Franciaországban az 1793-diki elveket, emberitl vevén maguk mellé az elnyomott rabszolgát s elismervén benne a halhatatlan lelket.

Az új egyház szálla volt a pogányok szemében. Azt monákák róla, hogy vallása a birodalom törvényei ellen tör. És igazuk volt. A birodalom törvényei a fejedelem akarata alá hajták az alattvalók lelkiismeretét s meghatározták, minő istent szabad imádniok. Választék elég volt, az igaz. Másik sulyos vádjuk volt ellenök, hogy visszavonulnak a társaságból. S ebben is igaza volt a vádnak. Nem látogatták a pogányok vallási szertartásait, nyilvános ünnepeikben nem vettek részt, s cirkusi játékaiktól undorral fordultak el.

S Marc Aurél császár volt, kinek kötelességében állt élesíteni a birodalom polgárai közt a közszellemet s üldözni annak megrontóit.

Az üldözés a 177-ik évben vette Lugdunumban kezdetét, nem hivatalos vádakkal és eljárással, hanem a tömeg lázongásával, mely a keresztényekre „erucietus“ kiálta. A tömegnek könnyű volt egyenként ismerni az új felekezet tagjait, a szerény, szomorú embereket, kiket soha sem látott senki a birodalom istenei előtt tér-delni. Bántalmazták őket az utcán, a nyilvános helyeken, kitiltották a fürdőkből, a rómaiak együlhelyéről s kényszeríték, hogy lakásaikba zárkozzanak. Ha kitalált egy-egy menni, megdobálták követ s minden

bántalom jogosult volt, ha áldozata keresztényennek bizonyult. S nem volt kihez emel-nie panaszt. Az előljáróság kényszerítve volt kimondani rá a halált, kire a tömeg hatált követelt. De sulyos büntetés érte a bántalmazót, ha a bántalmazó csak egy árva szóval is megtagadta keresztényen voltát. Mert hisz a bűnös megtérése Róma hatalmának volt bizonyítéka, míg konok megmaradása hite mellett, melytől a halál sem tántorítá el, e hatalmon ejtett győ-gyithatlan sebet. És ezt a szót a minden-ható hatalom vajmi ritkán bírta kicsi-karni, és Róma ölni kényszerült, minden egyes vértettével ujabbán igazolván saját tehetetlenségét.

Az elfogott keresztények között egy rabszolgaleány is volt: Blandina, a „fejér lilium“, kit urnője tértett a keresztény hitre. Szép arcza s gyenge, finom, töré-keny termetű, melyről nem képzeltette senki, mily erős lelket rejteget. A „test-vérek“ — így nevezték egymást az első keresztények — bizton hitték, hogy meg fogja tagadni hitét s meg se kísérlék báto-ritani.

Az ifju leánykát a hóhér vette át. Hiszen csak rabnő, kintpadra vele! Ugy lát-szott, a faszcs első csapása ketté tőri a gyöngéd alakot vagy kegyelemért készíti esedni. De a leányban tulvilági lélek lakott. Egre emelt szemekkel jajszó nél-kül tűrte a csapásokat. Hajnaltól nap-szálltáig egymást követte rajta a kínzás minden neme, verték, keresztül szarkálták tagjait s tűzes harapófogóval megtépde-s-ték husát. A kintpad többször leszakadt vonaglása alatt. „Hős volt,“ — mondja csodálkozva az egykoru pogány Libanius, — „a fájdalom növelni látszott erejét és bátorságát.“ Mondják, elfeledte kinszen-vedéseit s vigaszt talált e szavakban: „Keresztényen vagytok; hiszen mi nem vé-tünk senkinek!“

Elérkezvén az éj, bedobták a többi áldozattal egy sötét földalatti tömlőzbe s éles fa közé szorították lábait, úgy hogy nem lehetett nyughelyet elcsigá-zott testének. Nagyobb kínokra szánták. Dacolt a prokonzullal, dacolt az emberi törvényekkel, egy törött lilium, mely hadat üzen a világ urának, — a nép vérszomjá-nak essék áldozatul! Az amphitheatrum-ban, nagy ünnepevény kell meghalni!

A kitűzött napon megjelentek az am-phitheatrumban a „testvérek“ is. Bátoritani a halálra szántat és önmagukat; erőt meríteni, ha majd ugyanazzal a halál-lal kellend kimulniok.

A vadállatok elé szánt vértanuk között két római ment elől, Maturus és Sanctus, utánok a gyülekezet második apostola, a pergamusi Attalus, kit a lugdunumi egyház oszlopának és sziklájának neveztek és vé-gül jött a szerencsétlen Blandina.

A két első a közönség rivalgásai között lépett az arénára, a hol hóhérok fogadták s vesszőkkel verték, a mig foszlányokban csüggött a hus róluk. Reájok eresztették a vad állatokat; — de a nép irtóztatóbb halált követelt. Kiszabadították tehát a vadak körmeiből s a félholtakat izzó vasszékekbe ültették. Maturus nem hallott egy sohajt, Sanctus pedig nem ejtett más szót, mint: „Keresztényen vagytok!“ A védtelen emberek szilárdasága untatta a tömeget s megfojtatta őket. A sor a fejér liliumra került.

Fölemelték a ketreczek rostályait s dörgő ordítással mászott ki a hímoroszlán

rejtekből, haragosan csapkodva farkával a homokot. Majd körül nézett s látta, hogy mászik a földhöz lapulva a leskelődő tigris az ellenkező oldalon, aztán vinnyogó hienák rohantak elő éhes fogcsattogtatással, míg lassanként megtelt az aréna a puszták és rengetegek fenevadaival. A nép

mintegy megdicsőült. A hívők női kiadásban látják maguk előtt a golgotai szenvedőt.

A puszták és rengetegek kiéhezett vadjai a mint észreveszik, roppant ugrásokban közelednek feléje. Most vége lesz egy pillanat alatt. De ő nemis ügyel reájok, lelke

Ugyanekkor egy rózsza hull alá onnan felülről a leány lábaihoz... A fehér lilium lábához egy piros rózsza!

És a leány keblében fölébred még egyszer az isten mellett az ember s félig hálás, félig kíváncsi tekintet vet arra felé, honnan a rózsza esett. Ki az a vakmerő, a ki

UTOZSÓ KÖSZÖNTÉS. (Jelenet a keresztyén-üldözés idejéből a római amphitheatrumban.)

lélekzete elszorult, elfelejtett ujongani, várva, a mi következik. Csak a fenevadak vérfagyaló ordítása hallatszott.

Egyszerre fölemelkedik egy ajtó, s belép rajta a halálra szánt szűz, halvány arcú, roskatagon, félkezével az amphitheatrum kőfalához támaszkodva, hogy le ne omoljon. De halvány arca ragyog,

már a tulvilágon szárnyal s átszellemült szeme a kék égbe merül. Már éri a vadak forró lehellete, két királytigris már érinti ruháját, mikor egyszerre meglapul lábainál a dúvad, s mintha megszegyelné erejét e védtelen gyenge teremttel szemközt, oda simul lábaihoz s behúzott farkkal lopja magát vissza ketrecébe.

ennyi „ember“ között a szánakozó fenevadakkal mer tartani? Soha nem tudta meg senki.

Blandinát visszavitték börtönébe s az elégtelenül morgó nép dühe még nőtt, midőn megtudta, hogy a prokonzul nemcsak Blandina, de Attalus és még egy tizenöt éves keresztyén gyermek, Ponticus

megkegyelmezéseért a császárhoz irt. És a császár, a „legigazságosabb“ császár, halált parancsolt...

A gall tartományi gyűlés és az új circusi ünnep egy napon volt megtartandó. A prokonzul biborszegélyes tógájában a curi lis széken foglalt helyet, teljes díszben, környezve lictoraitól. A rengeteg amphitheatrum minden zugában megtelt emberekkel s tombolva követelte, hogy a keresztyéneket vessék az oroszánok elé. Az ajtó föltárult s néma csend lett a nagy köröndben, midőn belépett a tisztes Attalus, ki már a tűzes trónt is kiállta, s kinek könyökig voltak égetve kezei; utána jött a biztos halál torkából kimenekült Blandina s az ifjú Ponticus. Egy aggyán, egy nő és egy gyermek.

Attalusnak szemére vetették, hogy a keresztyének titkos gyűlekezeteiben csecsemő gyermeket ölnék s annak vérért isszák. Az ősz ember bántódva fordult el gyalázóitól s csonka karjait a prokonzul széke felé emelvén, fölkiáltott: „Im, ott keressétek az ember-
evőt, mi nem vétünk sen-

A gyermeket előbb elkínózva a vadak elé vetették s ott szétszakgatták. A közönség tapsolt a látványhoz.

Ekkor Blandina lépett a véres homokra, büszkén, szilárdan, nem mint rabnő többé, de mint egy menyasszony, ki menyegzője ünnepére jön. A nép rendeltére hosszú kötelet kötöttek derekára, s

Igy mult ki a szegény rableány, így tört meg a „fehér lilium,“ kinek gyengesége erősebb volt a világbirodalom urának hatalmánál s megremegett az alatta trónusát.

És ez s ehhez hasonló sok más eset akkor történt, mikor Róma aranykorát élte, akkor, a mikor történetírók tanubizonysága szerint az emberi nem a legboldogabb vala.

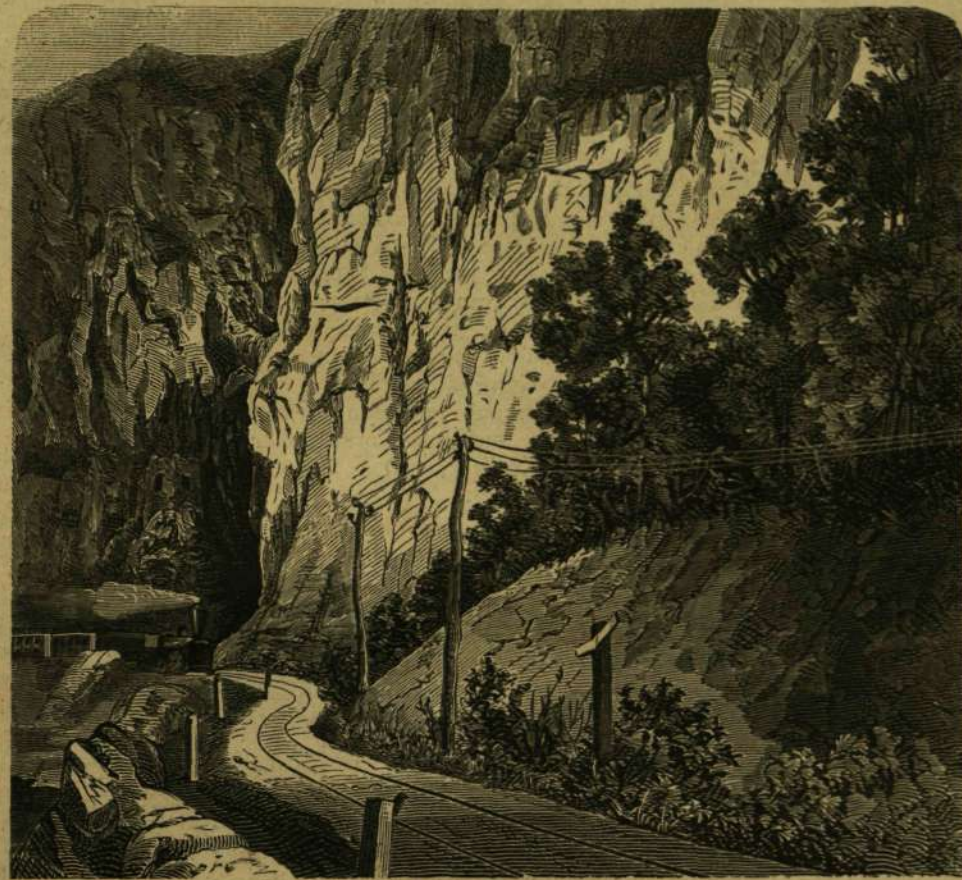
Minők lehettek hát akkor a „szörnyű idők!“

Feljött a szeretet tanának napja és elterjesztette sugarait annak a földnek legnagyobb részén, mely egykor Rómát ismerte urának.

Ez a kor bizonyára mindenkor szebb volt, mint ama vészolt „arany idő.“

Jó lesz erre nézve tájékoztatóul ideigatni Gibbon következő sorait:

„Ha mindazt, a miről a történelem a vértanúságot illetőleg megemlékezett, vagy a mit a buzgóság fölhalált, nyomozás nélkül elfogadjuk is: mégis be kell vallanunk, hogy a keresztyének benső egyenletlenségük folyamában nagyobb kegyetlenségeket követtek el

Tündérvár, a Körös völgyében.

Vizes Rév mellett.

Alagút Rév és Brátka közt.

KÉPEK A KELETI VASÚTRÓL.

kinek.“ S midőn kérdék: „Mi az istened neve?“ Fölmagasztosult hangon rebegé: „Istennek nincs neve, mint a halandóknak.“ E szavakkal összeroskadt és kiadta lelkét. Nem várta be az embereknél kisebb fenevadak karmait.

Blandinát és Ponticust hagyták utoljára. A gyöngeséget és ártatlanságot. A nép nem tekintett se korra, se nemre.

mikor az aréna közepén megállott, egy vad bölényt eresztettek reá. A szörnyű állat neki rohant, háromszor dobta szarvaival a levegőbe a szerencsétlen leányt, s három ízben tiporta lábai alá. S az áldozat nem sirt, nem hallott egy sikojt, — csendes imát rebegtek haldokló ajkai. Végül kivonszolták a kötélnél fogva a félhalottat s egy könyörülő kéz kiszorította torkából véglehelletét.

egymáson, mint a minőt a hitetlenek buzgalma által szenvedtek. A béke és szeretet rendszerét csakhamar a száműzés, a háborúk, a mészárlás, a szent inquisíciók intézménye aljasította le s a lelki büntetések tüzzel-vassal lettek érvényesítve. Németalföldön csupán V. Károly alattvalói közül több mint százezer ember veszett el a végrehajtó kezei alatt.

mít Grotius is megerősít, a mérsékelt ember, ki kora és hazája évkönyveit oly időben írta meg, mikor a nyomda már könnyítve tette a források felhasználását s a valótlanságot könnyen meg lehetett cáfolni. Tagadhatlan, hogy a kivégzett protestánsok száma egyetlen egy országban s egyetlen egy uralkodó alatt messze túlhaladta az első mátyókét, kik három század folyamában az egész római birodalom határában áldozatul estek.

Hátha még sem mese, hátha mégis igaz, hátha az emberi nem csakugyan „akkor” volt a legboldogabb?

Tórs Kálmán.

A Körösvölgy szépségei.

(Képek a keleti vasut vonaláról.)

Az előtt (s nemis olyan rég, még a mi ifjúságunkban is!) ha szép, kivált ha regényes vidéket akartunk látni, sziklát, vadon erdőt, vizesét: jó göröcsöfömbötotot farragtunk magunknak, melynek a végén esetleg az erős vas-szeg is kívánatos lehetett, bakabornyú-féle tarisznyát akasztottunk a vállunkra, abban egy pár napra való élelget, egy kis szalonna, kenyér s ropogós, friss sütetők pogácsa is elfért egypár szükséges ruha-darab mellett; a fejünkön nagy karamu szalmakalap, oldalunkon füvés szelence zöldre festett bádorgból, lábunkon vastag talpu uti-csizma elmaradhatatlan: így indultunk utnak, természetesen gyalog. A hajnal a mezőn ért; a pacirta, mint szálán a pók, saját dalán kapaszkodott a magasba, s mikor a nap a távoli kék bérce megöl kilővelte első sugarait, azok ezer meg ezer harmatosöppben törtek meg a rét virágain és fűszálain. A harmat csakhamar fölszállt a nap hevétől; de homlokunkon annál jobban kezdett permetezni a veríték. A hegymászás, még fiatal izmoknak is, keserű kenyér (nekem legalább egész életemben mindig az volt), s szászor is meg kell türelkedni s ezerszer is elakad a lélekzet, míg csak egy oly hegyre is fölmászik az ember, mint a torozéki Székelykő, vagy a Bálványos-vár orma, vagy a Czenk Brassó fölött. Hát még a Retezát, a Bucses vagy Szurul; vagy a Magura, melyről a jó öreg Gyöngyösi, nem a Murányi Vénus éneklője, hanem a tordai pap, a Leoninus, ezt zengette volt rimcs pentameterben:

„Oh te magas Magura, sok hegyek izmos ura!”

Bezzeg ma mind ez másképp van. Szép s kivált regényes vidékekért a magyar embernek ugyan eddig sem kellett egyik Svájcba se (sem az igazi Helvetiába, hanem a szász Svájcba) fáradni. De ma már itthon sem kell gyalogolni érettek. Csak föl kell ülni a keleti vasut nagyvárak-kolozvári vonalára; vagy a zólyom-ruttkai vasut, vagy a kassai-oderbergire; vagy (mondják, mert azt még nem láttam) a királyváros - fiunéire: s a vagonból, a coupé ablakából kényelmesen szemlélheti a föld legszebb, legvadregényesebb tájait, melyeket — az ember alig hinné, oly különös! — az emberi ipar és munkamég vadregényesebbé tette; igen, a szikla-robbantások a hegy-átmetések, szédlő oldalakra vágott keskeny utak, a borzalmas helyekre vezetett töltések által.

Célunk rendre, e vadregényes utvonalak panorámáiból a tableauiból egyénként, rajzban is bemutatni olvasóinknak, habár — meg kell vallani — rajz és leírás messze mögötte marad a valóságnak a természetben; legfőképpen csak izeltől s megkívántatól szolgálhat. Mert valóban a természet oly szépségeinek élvezetéhez oly könnyű szerrel s minden fáradság nélkül jutni, csak mint egy panoráma üvege előtt egész kényelemmel ülve s belepilantva, ez — csak a vasuti coupé ablakából lehetséges.

Kezdjük a keleti vasuton. Ne ijedj meg jámbor olvasó! Ez odiosus nevet minden roszt utógondolat nélkül irtuk le. Semmi dolgunk itt az „egyesült vasuti és pénzügyi bizottságok” kihallgatásai, a kérdőre vont igazgató tanácsosai, a kereszt-tűbe vett volt miniszterekkel, a Waring Brothers-szel, az elvesztett milliókkal, melyek miatt (reméljük, csak a sok

olvasástól) fáj már a fejed, s reggeli kávé, akármennyi csukrot dobás is belé, meg van keserítve. Nem, mi a keleti vasuton — sem bizottság, sem igazgatóság, sem — a mi legroszabb — részvényesek: hanem csak utazók vagyunk; utazók és élvezők.

Néhány év óta a Királyhágó, az annyi emlegetett választó fal Magyarországon Erdély közt, elvesztette minden jelentőségét. A két testvérország ismét egyesült, s így a hegy választófalminősége megszűnt; de ugyanakkor megszűnt a kikerülhetetlen átjáró is lenni. Azelőtt, míg oldalán — mely Magyarországon felől meglehetősen menedékes, Erdély felől azonban igen meredek volt, nagynehezen küzdött föl a jármű s mellette többnyire gyalogolva baktatók a kevésbé kényes utas, borzadva néztünk le a mélységbe, mely egy egy ponton megnyílt, honnan a Körös szelid patakja fel-felcsillant, hasonlóan a Tordai hasadék fene kén esőrgő patakhoz, melyet a babona a föld méhéből kiragogyó arany- vagy ezüstérnek vélt hajdan, s mely a szegény keményseprének életébe került. A szűk nyílás szoros-utain ember csak nagy fáradsággal s veszéllyel járhatott s egy-egy merészebb turistán kívül csak a bérce-vidék oláh kecskepásztorai ismerték egész hosszában a Körös-völgynek Magyarországra kivezető szorosát.

Most itt rohog be a vasut. Néhány alaguton kell ugyan áthaladnia, néhány híd fölött dübörögni, hogy a Körös vissza-visszatérő csigakanyargásait megcsalja; néhol a falmeredek hegyoldalba vágott s a mélység fölött függő keskeny vágányon sikulnia át, s néha borzadva látnia, a szelid patakból bősziút áradattá dagadt Körös hogy ostromolja a szaggatja töltésit.

Nagy-Váradnál már kezdődik a hegyvidék; az alföld sík rónája, mely addig kísért délibábjával, elmarad mögöttünk. Eledig még elég széles völgyeken, szelidebb jellegű hegyek s erdők közt haladunk. Éledtől Rév-állomás felé haladva kemény kőfalakon nyugvó vasuti hidon robusztát a Körösön, s e hid a vadregényes szoros kapuja; a nagyszerű Dom külső boltíve ez, melyen a természet egyik legfelsőbb alkotásába belépünk.

A Révől Brátkáig — csaknem 4 mérföldnyi — állomás az egész vonal legszebb, legregényesebb része. A sziklák közé mintegy befurrott, s azok fordulatait követő pályán úgy szólva minden perczen változik a panoráma. A sziklafal, mely függőleges meredekségben magaslik előttünk, majd vörös, majd fehér, majd szürke bazalt, mintha egy király palotája volna. Nemcsak királyok, tündérek is laktak pedig hajdan e palotában. A monda ide teszi Tündér Ilona egyik mulató kastélyát; távol a világtól (akkor még a vasut nem hozott ide minden commis-voyageurt!) rengeteg öleiben, hegy lábában, lombok alján, vízmosisban, itt szerettek a tündérek s boldogságuk tanyáján, azt a cukorsüveg alakú kis hegyesűcs tetejére rakott váraukat építették, melyből egy ajtó, egy ablak ma is ott látszik még, s melyet a nép ma is Tündérvárnak nevez (l. első képet). Valószínűleg Gelu erdélyi-, vagy Ménmaróth bihari fejedelmének órvára lehetett a honfoglalás idejében; de az is oly rég volt már, hogy csaknem a Tündér Ilona uralkodásával esik össze; azért csak maradjon tündérvár. Ha a rom maga nemis; a táj, melybe e durva kő foglalva van, csakugyan tündéres!

Két alsó képünk egyike a Rév és Brátka közötti első alagut (mert a vonalon összesen három van) kijáratát — t. i. az Erdély felől oldalt — tünteti föl. Mintha csak mesterségesen négy szögű kővekből egy rakott hatalmas homlokzattal állanánk szemben. Setét torkában mintegy negyven másodpercig tart az út s éjféli abszolút sötétség uralkodik. Éjszaka világosabb (mert akkor a vonat lámpái égnek legálább). Másik képünk végre a Körös festői vízeséseinek egyikét tünteti föl, a mint körül köre szökellve, fehér tájétkban omlik a mélybe s játszi szivárványszínekben csillog a rásütő napban.

De nem ennyi szépség, — minden fordulatánál az utnak, minden pontján a hegységnek, új meg új táru a bámuló s gyönyörével betelni nem tudó szem elébe. A ki nem hiszi: menjen és lássa!

— Á —

Temetők és temetés Párisban.

Napjainkban a temetőkről és temetkezésekről szóló tanulmányok a szokottnál nagyobb érdeklődéssel bírnak. A mindegyre megújuló járványok pusztításai az egészséget veszélyeztető helyek- és a ragályokat előidéző okok tanulmányozását téven szükségessé, a temetőkre is rá irányozták a figyelmet, s különösen a városokban benn levő — vagy a nagy városok rohamos terjedése által a városok kívülről annak területébe bekerülő — temetők veszélyes voltáról meggyőzték a világot. Földélték a hulla-égetés kérdését is; isten tudja hányadszor, de talán komolyabban mint azelőtt.

A párisi társadalmi viszonyok és intézmények egyik legalaposabb ismerője- és ismeretőjének, Du Camp Maxime-nak a párisi temetőkről és temetkezésekről szóló új tanulmányát időszerűnek tartjuk azért, a „Revue des deux Mondes” után mi is megismeretnünk olvasóinkkal. Ha a fentérintett csele a nem szolgál is, tárgyánál fogva, mint a párisi temetkezések ismertetése, mindenesetre elég érdekes.

I.

A tanulmány első része a halotti szolgálatokat tárgyalja.

Mihelyt Párisban valaki meghal, meghívók küldetnek a közelebbi ismerőskökhöz, később pedig halotti jelentések (lettres de faire part) adatnak ki, melyek az elhunyt összes ismerőseinek megküldetnek. Az utóbbiakban föl van jegyezve: nős vagy nőtelen volt-e, melyik társadalmi osztályhoz tartozott az elhunyt. A jó társaságból való özvegy nem saját nevében adja ki a gyász-jelentést, mert hat hétre egészen vissza kell vonulnia, mely idő alatt gyászol. Polgároknál és művészeknél az özvegy állítja ki azt, s ezáltal tudtul adja, hogy a ház-nál volt, midőn meghalozott az, a kinek nevét viselte, és egyuttal konstátálja a világ előtt, hogy férjével törvényes házasságban élt. A meghívók és gyász-jelentések e szétküldése azonban nem régi szokás. A gyász-jelentést hajdan halotti-kiáltók végezték, kik nagy csengőgyűléssel éjjel-nappal az utcákon jártak s minden órában kiáltották: „Reveille! vous, gens qui dormez, priez Dieu pour les trépassés!” („Ébredjétek alvók és imádkozzatok az elhunytakért”), ezután elmondták az elhunyt nevét, a halottas ház helyét és a temetés idejét. Ruházatuk fekete petyekelt, koponyák- és keresztbe fektetett oszontokkal díszített fehér miseingből állott. Megjelenésük e miatt oly rémítő volt, hogy a gyermekeket sirásra, a kutyákat vonatásra indítá. Később fekete talárt kaptak, melyre kiváló emberek temetésénél rátűzték az illetőnek családi ezimérét, mit ma csak a halottas kocsis oldalára szoktak függeszteni. A XIII. században 12, XIV. Lajos alatt 24 és a forradalom idejében 30 halott-kiáltó volt Párisban. Ők halottakon kívül — mindenkor 5 sou díj mellett — kiküldtették az eladó bort, az eltévedt gyermekeket, az elvesztett kutyákat stb. Ők gondoskodtak a gyász- és temetési készletekről. Szabadalmaikat több király megerősíté. A városi hatóságtól függtek. Tariffájukat ettől kapták. Gyakran volt viták a papssággal, mely maga szeretne volna a temetkezési készletek szállításából eredő hasznót zsebre dugni. Ez időben a papok részint gyalog, részint lovon kísérték ki a halottat, később azonban, úgy mint most, csak beszen-telték a halottat és legfőképpen kocsin kísérték ki. A halottat rendszeren kézzel vagy vállon vitték ki a temetőbe. Gazdagoknál gyászkosuit használtak, melybe az elhunytat vagyonához mérten több vagy kevesebb lovat fogtak be. A kocsira emelt koporsóra gyászruvatalt s egyéb czífraságokat raktak, melyek néha oly súlyosak voltak, hogy minden eshetőség kikerülése végett mesterembereket kellett a temetéshez híni, de nehogy ezek rongyos iparos-ruhájukban föltűnjének, a ravatal díszletéi közé rejtették őket, hol szórakozás kedvéért, koczkát játsztak a koporsón és fejeiket ki-kidugván, arczfintorral boszantották a mellettük lovagló papokat.

A halott-kiáltók elvesztették szabadalmaikat a forradalom alatt; mert Páris városa vállalta magára a temetkezési ügyet, eleinte igen mérsékelt árak mellett, de később a köztársaság IV-dik évében a 7 éven alólakért 10

frankot, azonfelüliekért 20 frankot követelt. Ily díjak mellett is a temetések igen szegények voltak. Midőn Frochot lett a prefekt, ki e minőségében sokat tett Páris városáért, a város minden kerületébe kirendelt egy temetkezési vállalkozót, később pedig központosítás kedvéért egy fővállalkozót. Miután egy 1804-ben kiadott dekretum biztosította az egyes felekezetek egyházai és konzistoriumainak a temetkezési készletek gyártását, a fővállalkozó és a papság között vita támadt, melynek I. Napoleon az által vetett véget, hogy csakis egy szabadalmazott és felelős vállalkozót rendelt ki és a nyereség felét a felekezetek egyházainak juttatta. 1814-ben részletesen rendezte ez ügyet a császár, a temetkezési szolgálatokat 6 osztályba osztván. Az első 4282 frk., a hatodik 16 frkba került. Erandszer még mai nap is divik. 1860-ban a párisi temetkezési vállalat megújítván szerződését a városal, 9 osztály lón megállapítva. A legdrágább 7184 frk., a legolcsóbb 18 frk 75 centime-ba kerül, és mint Du-Camp igen jól megjegyzi, „nincs oly dőltyös, sem oly igénytelen sorsu ember, ki e két végtel között nem találna halottjának megfelelő osztályt.” A város ezen kölcsönösen kötelező szerződése alapján 5 frkot fizet a vállalkozónak minden egyes hulla eltemetéseért, mi 1873-ban 43,578 temetéstől 217,990 frankot juttatott a párisi temetkezési vállalatnak. A vallásfelekezetek 100-tól 56 frkot kapnak a vállalkozótól, mi 1873-ban 1,709,350 frk 38 centime-ot tett ki, mely összegből a katolikus egyház 1,620,715 frk és 23 centime-ot kapott. A városról fizetett összegért, mely mint láttuk, 20,000 franknál többre megy egy évben, a vállalat kötelezve van a vagyonaltalanokt ingyen temetni el. Ez roppant teher. 1873-ban az összes temetésekből csak 18,561-ért fizettek, 25,017 halott pedig ingyen temettetett el. Ennyi temetés roppant nagy készletet és személyzetet igényel. A vállalatnak mindenféle apró szükségletein kívül mindenkor 6000 koporsója van raktáraiban; minden városnegyvedben raktárral bír; 585 ügy-nökök tart, 570 különböző halottas kocsija s 270 lova van; mindennap 100 temetésnél többet kell rendeznie; nagyobb halandóság idejében a bérkocsik társulatától vesz lovakat kölcsön. A temetéseknél nem a vállalat szertartásmestere, hanem a szajnai prefektúra ügynöke, egy köz-igazgatási tisztviselő és az elhunyt által lakott városrész polgármesterének küldötte, az u. n. „ordonnateur” (rendező) játszza a főszerepet. Ő képviseli a törvényhatóságot, ő vezeti a gyászmenetet a templomba, a sírkertbe, ő ügyel arra, hogy a járművek kitérjenek a temetés elől, s bevarjameg az utolsó görögnyótsa sírra dobják. Nemzetiszüni kokárdájukról lehet a rendezőkre ismerni. Fejükön díszes „tricorné”, (háromszögű kalap) kezökben elefántcsont almával díszített palczát tartanak, melynek egyszerű fölemelésével megállíthatják vagy megindíthatják a gyászmenetet. A nép „croquemorts”-nak (halott-kaparítók) nevezi őket, mit nem szívesen hallanak. Ők hivatalos hatalmat és ellenőri szerepet egyesítenek.

A hullák elraktározása hajdan a halálozás napján, néha néhány órával a halálozás után történt, de a Code civil világos rendelete szerint mostanság 24 órát kell bevárni, kivéve ha a rendőrség különös utasítást ad. (Folyt. köv.)

Az állatok hareza.

(Folytatás.)

A vándor természet — Terminus viarum — nagy tömegben halad előre itt-ott egy-egy katonával köztük, némi távolságban a többi, fegyveres osztály kíséri a menetet. Néha megcsendesednek s körülnéznek, mintha az ellenséget akarnák kiszimatolni. Néhányan fölmászhatnak a harasztra és a sereget elvonulni engedik. Itt-ott egyik-másik fölmarja a lombot, mi esikpedő hangot idéz elő, mire a dolgozók hangos zizegessel felelnek, s lépteiket meggyorsítják. Az ilyen menetet óráhosszant is el lehet nézni, a nélkül, hogy az megszokadna s ebből következtetni lehet annak megszámlálhatatlan sokaságára.

Ily tökéletes katonai szervezett, et, mint a természetek, nem találunk többet az egész állat-országban.

A hangyáknál és természetnél azért időzünk tovább, mert itt legvilágosabban látható,

miszerint ugyanazon faj egyes egyedeinek az erős verseny következtében mindig arra kell törekedniük, hogy tartózkodási területökön átlépjének s az önfentartási törekvéstől parancsot vándor hajlam természetű szükségének eleget tegyenek, miután arra nemcsak a dúsabb táplálék utáni vágytól, hanem erősebb versenytársaikkal való küzdelem által is kényszerítve vannak.

A hangyales — Myrmeleon — ravasz hangyagyilkoló. A finom homokban tölcser alakú gödröt ás, s midőn a hangya annak szélére téved, a laza homok alóla elsikamolván beleesik, s hogy a sülyedést elősegítse, a gyilkos még homokot is szór a fogolyra.

Csalfa szemeskedőre ismerünk az egyenes-röpkék között az ajátatos táltorban — Mantis religiosa. — Nevét onnét vette, hogy első lábait, mint összetett kézpárt a magasba emeli föl. Ez azonban nem valami jámbor szándékból történik, hanem hogy más rovarokat megfoghasson. Mellső lábai ragadozó lábak és lábzsárai a czomb felé zsebek módra hajlíthatók. Hason-másikkal folytatott küzdelemben bátran viselik magukat. Rösel összezárt egy himet és egy nőstényt; eleinte megijedtek egymástól, később azonban villámgyorsan s egész dühvel estek egymásnak kaszaalakú karomlábaikkal.

A mezei tücsököknek — Gryllus campestris — lovagias magaviseletét szintén föl kell említenünk. Gyakran fölkeresik a másik lakaihoz vezető nyilasokat. Ha abban nőstényt találunk s az önvédelemre készül, a hímek elvonulnak, — ha ellenben hím özi a lyukat, rögtön harczot kezdenek.

A pattogót — Brachenus crepitans — a bomba-lövészkarhoz kell számítanunk, mert ha újjainkkal érintjük, vagy ha a hernyész veszi üldözébe, hátulról gyenge pattanással kékeszemű párat boesát ki és így ellenfelétől megmenekszik.

A víz megmérhetlen birodalma ugy a tengerek hullámai alatt, mint a tavak és folyók sötét mélységében, szintén véres csaták és küzdelmek színhelye, miután kimondhatlan sok lakóinak száma, nem is említve az oceáni faunának füveszerűleg átlátszó állatait, melyekhez tartoznak nemcsak a fenéken vagy a moszatok közt lakók, hanem a siktengeren úszó, szintelen, legfeljebb a tengervízhez hasonlólag, gyenge kecske vagy zöld színezettel bíró állatokká is. Ki nem hallott vagy olvasott, a falánk és még magát az embert is megtámadó czápákról? Mi csak néhány kisebb fajt emlí-tünk föl.

A lővészkarhoz tartoznak: a ravasz makár — Zeus insidiator; — a főcskendező fűrtfogó — Chotodon rostratus, — és a kelet-indiai lővészhal — Toxotes jaculator. — Ezek mind a legügyesebb lővész biztonságával főcskendezik le a part növényzetének rovarait. Hommer irt le egy ilyen jelenetet. Egy edény oldalába türe fölzsúrt légy, számos fűrtfogot csalt maga köré a vízbe és elkezdte lövöldözni. Átalában mindig biztosan találta s csak egyeseknél tapasztalt ügytelenséget. A töltés néhány vészpeppel hamar ment. Mischel egy hordóba illesztett karót szintén több rovarral látott el és halakkal lövöldöztetett reájok. Ha a rovar leesett, rögtön elnyelték; ha valamelyik nem talált, uszva megkerülte a karót, mintha röstelne a dolgot.

A kardornak — Xiphias gladius — hatalmas és veszedelmes fegyvert adott a természet kardalaku csúcsba végződő állában, a melylyel maga a legnagyobb tengeri állatot is megtámadja.

A zsiibbasztó rája — Raja torpedo — a berzsgé nevezetes sajátságával rendelkezik. Ha megfogják, a kart villanyos ütessel zsiibbasztja meg. A berzes sajgócs — Gymnotus electricus — szintén ilyen ütéseket osztogat, melyekkel még az embereket is veszedelmesen megsziibbasztja. — A pöttös kétfog — Diodon — testét tövissek borítják. Ha veszély fenyegeti, tágas gyomrát a lég beszívása által fölfújja, s így fölmeresztett tövisével védelmezi magát.

Mint házának és tüzhelyének bátor védőjét kell még fölemlitenünk a fekete szivárcsát is — Gobius niger. — Olívi azt észlelte, hogy ez állat valószínűleg fészket csinál — s ez egyetlen példa lenne a halak között, — mit különben már Aristoteles is említ. Mint hűs-

ges községi ör háza bejárását oltalmazza, fekete fogas torkával lesve ellenfeleire; de ha a nőstények jönnek, hogy ivásukat végezzék, egyiket a másik után bocsátja be. Két hónapig marad a petéknek éber gondviselője, bátran védve azokat az ellenségtől, miáltal jól meg is soványodik. A mi nem is csoda ily szigorú őrszolgálat mellett.

(Vége követik.)

Utazás a tenger alatt.

— Első rész. —

VIII. Fejezet. — Négyezer mérföld a Csöndes-tenger alatt.

Másnap, 18-án, reggel teljesen kipihenve s üdítő álomtól megerősítve ébredtek föl. A tanár reggel már a fedélzeten volt, mikor a kapitány segéde, szokás szerint ott megjelent, körülbelől mindent szemügyre vett s elküldött a szokott jelszavát, mely bizonyára nem jelenthetett mást, mint azt, hogy „nem látszik semmi, minden csöndes és biztos.”

Valóban az oceán „elhagyottnak látszott. Egyetlen vitorla sem szegte a láthatárt. A Crespo-sziget sziklacsupjai is távolba veszttek az éjen át. A tenger a nap sugarából, a kéken kívül, valamennyi szint elnyelődött, bámulatos szépségű s tisztaságú indigo-színben tűndöklött.

Nemskorára odaért Nemo kapitány is, de szó nélkül kezdett, távcsövével a méro műszereivel, szemlélődéseikhez. Aztán egy tucat matróz jött ki a hajó hátára, mind erőteljes legények, s kivette hálóikat, a halászhathoz fogtak, az egyetlen beszerzési módhoz, mely a Nautilus konyháját évről évre a szükségesekkel ellátta. A halászat rendszeren jól fizetett; és pedig a tenger különböző részeinek más meg más állat s növény fajok levén tulymód termékei: meglehetősen változatossággal is. Vége levén a halászatnak, mely mintegy másfél óráig tartott, a legénység visszavonult gazdag zsákmányával; s a fedélzeten csak ketten maradtak: Aronnax tanár és Nemo kapitány. Ez mintha még csak most venné észre vendégét. De most sem üdvözölt; az nem volt szokása. Aronnax rég megjegyezte, hogy a parancsnok, bár szigorú udvariassággal, de hidegen is bánt vele; modora pedig az volt, hogy ha napokig nem látták is egymást, találkozáskor nemcsak nem említette a hosszabb távollétet, de nem is köszönt, hanem csak úgy kezdte a beszédet, mintha alig öt percre hagyták volna félbe. Most is egyenesen megszólította vendégét.

— „Nézzé a tengert, uram! Nincs-e saját, valódi, egyéni élete! Tegnap velünk aludt el s ma, nyugodt éj után, megfúrlálva ébred, mint magunk. A tudós Mauryval tartok, a ki azt mondja, hogy épen olyan anyag-keringéssel bír, a minő az állatok vérkeringése. S e roppant eredményt a természet ura, aránylag mily csekély eszközökkel éri el, a meleg elosztása, a sők, és az ázalagok által. A meleg különböző tömörséggel idézi elő a vizeknek s ez által a tengeri folyamokat és áramlatokat okozza. A kigőzölés, mely a sarkoknál annyi mint semmi, a forró övben pedig roppant nagy, a tenger különböző részei közt folytonos áramlatokat tart fenn. A kigőzölés a tenger lélekzése. En figyelemmel kísérem a vizparányt a fenékről, rétegről rétegre föléb, a fölszínig, a mig itt egy buborékban illant el. És ismét a fölszínen átmelegült parányt, a mint a mélybe sülyed, mindaddig míg legnagyobb tömörségét, a fagypontra felül két fokkal elérve, a mint még hidegült ismét fölszállni kezd. E jelenség — a sarkoknál meg fogja ön látni — szüli azt, hogy a víz csak felül fagyhat be, s a jég kéreg alatt megmarad szabad keringése. — S tudja-e, mily szerepük van a sőknek az oceán életében? Ha a tenger vízből az összes só-tartalmat kivonhatnók, ötöd-fél millió köb mérföldnyi tömeget halmozhatnánk össze belőle, mely az egész föld színén elterítve, tíz méter magas réteget alkotna. S rendeltetések fontossága arányban áll tömegökkel. Megkötik a vizet s gátolják túlságos kigőzölését. Nélkülök a tenger óriás felületének gyors kigőzölése, örökös felhőkkel vonná be a föld egész légkörnyét s folytonos vízdörmöllel árasztaná el a szárazt. A mi végre az ázalagokat illeti, ez állapotparányok milliódjait, melyekből százezer

él egy csöpp vízben s nyolczszázezer nyom egy milligrammot: szerepök szintén igen fontos. Ok dolgozzák föl a tenger szilárd alkatrészeit s méz-szikkalát, szigeteket, kontinenseket raknak be, ők készítik a korall és madró-pora tömegeket. S akkor a csöpp víz, a melyből kiszitták az ásványtartalmat: megkönnyülve fölfelebbre s a vízszint alá kerül, a melytől a vízszint alatt ott hagyott sótartalmat magába veszi, visszazsál a fenékre s új táplálékot visz parányállatoknak. Így mozog a tenger, s minden csöppében az élet, a munka, föl és le, le és föl, szüntelenül. Ugy van, a tenger az élet eleme, annyi milliárd állatnak — s nekem is!

Nemo kapitány lelkesült elragadtatással beszélt s ilyenkor nem volt jó félbeszakasztani. Aronnax tanár azt nem is tette. Hallgatott.

Egyszerre a parancsnok, mintha még semmit sem szóltak volna, e kérdéssel fordult a tanárhoz:

— „Tudja-e tanár úr, milyen mély a tenger?”

— „Tudom a legnevezetesebb mérések eredményét.”

— „Nem lenne szives azokat ismételni előttem, hogy helyességüket ellenőrizhessem?”

— „Ime néhány, a mint eszembe jut. Az Atlanti-óceán közép mélységét 8200, a Földközi-tengerét 2500 méternek találták. De a legnevezetesebb mérések az Atlanti-óceán déli részében tetteket, és pedig a 30-dik fok körül, a hol egy ponton 12 ezer, a másikon 14,091, sőt egy helyett 15,149 méter mélységet találtak. Az összes eddigi mérések eredménye az, hogy ha a tengerfenék nivelliroztánk, — a mélysége, vagy is a mostani közép mélység: 7000 métert tenne.”

— „Helyes, tanár úr. S ehhez csak azt adom, hogy a Csendes-óceán e részének, melyen most járunk, a közép mélysége csak négyezer méter. Lesz alkalmunk e tényt kipróbálni.”

S ezzel ott hagyta. A tanár sem maradt a fedélzetén, hanem lement a szalonba. A hajó azonnal megindult s a sebességnő mérő tanúsága szerint, husz tengeri mérföld (egy óra alatti) sebességgel haladt.

A most következő napok s hetek alatt Nemo kapitány keveset mutatta magát. Segéde azonban rendszeresen megjelent a szalonban s az ott függő tengeri térképen mindig megjelölte a helyet, a hol a hajó jár. A Nautilus, azonkívül mikor magát friss levegővel teleszedni a felszínre jött, folytonosan a tenger alatt utazott, és pedig száz-százötven méternyi mélységben a tenger színe alatt. Néha azonban, szélsőségek vagy más okból, tetemes mélységbe is ereszkedett; egyszer többi közt 2000 méternyre. A hőmérő e mélységben 4.20° Cels. mutatott, a mi — e mélységben — átlagos hőmérséklete a tengernek, az égaljra való tekintet nélkül.

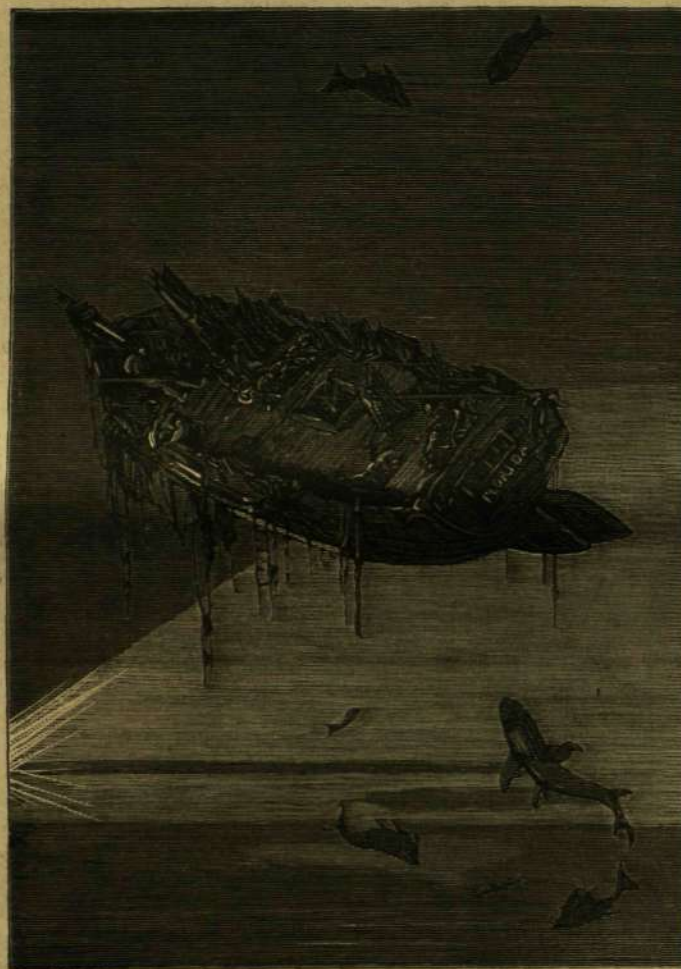
A Nautilus folyvást délkeleti irányban haladt, az említett gyorsasággal. November 26-kán, hajnali 3 órakor, a Rák-téritőn haladt át, a (nyugoti) hosszúság 170°-nál. 27-kén a Sandwich-szigetek mellett surrant tova, a hol a hírneves Cook tengernagy 1779. február 14-én, a vadak által megöltet. A Nautilus épen lélekzet venni fölébbenn, Aronnax is kilépett a fedélzetre, s elég közelről láthatta Havai szigetét, a hétfől álló csoport legnagyobbikát, s tisztán kivehette rajta a földmívelést, valamint a part hosszában elnyúló hegyláncokat, s a vulkánokat, melyek közt a Mouna-Rea, ötezer méternyre emelkedik a tenger színe fölött.

Az egyenlítőn december 1-én haladtak át, a hosszúság 142 foka alatt; s 4-kén reggel, mikor a hajó levegőért ismét fölbukkant a Marquises szigetszoroson zöld partjai látszottak. De Nemo kapitány nem engedett közel menni hozzájuk, s elég volt az erdőborított zöld hegyeket s köztük Nouka-Hiva csúcsát számba venni, a mint a láthatárt szegélyezték.

4-kétől 11-kéig, még folyvást délkeleti irányban, mintegy kétezer tengeri mérföldet haladtak, — mielőtt a Bak-téritőt elérték volna.

Ez utban legnevezetesebb eseményük volt egy iszonyú csapat calmar-ral való találkozásuk. E sajátosságú molluskák, melyek a fejlábuak családjához tartoznak, s rendszeren tinta halmak nevezetnek, és az ugynevezett evező-csigával (argonauta) is közel rokonságban állanak, már a régiség tudós világa előtt is igen ismeretesek voltak, s egyfelől az athenaei Agora szónokai által nem egy példázatban használtattak föl, másfelől igen kiváló nyencz eldelül is szolgáltak. A december 9. és 10-ke közti éjjelen találkozott velük a Nautilus. Oly irtózatot csoportban voltak, hogy szokott gyorsasága daczára órákig tartott, míg áthaladt közöttük. A szalon üvegablakain nézték az utasok a zsiabongó rajt, a mint evezőikkel hajtván magukat, rendkívüli gyorsasággal uszáltak, halakat és puhányokat üve, fölfalva az apróbbakat, fölfalva a nagyobbakat, leirhatatlan zsiabvásárlan. — A matrók a hálót több ízben kivetették rájuk, s a bevont martalék közt föl lehetett ismerni mind a kilencz válfajt, melyre a calmarokat a tudósok osztani szokták.

A Nautilus azonban változtatni kezdte irányát s a Bak-téritő közelében délnyugatra kezdett hajolni. December 11-kén, Aronnax épen olvasásba volt merülve, míg Conseil és

UTAZÁS A TENGERT ALATT: Egy elsüllyedt hajó roncsa.

barátja Ned, a nyitott lemezű kristályablakon a mélység uj meg uj csodáit bámulták; mert a tenger nem volt fukar mutatványával. Mindig újabb diszitményeit állította föl színpadára, s kifogyhatatlan volt a „változások”-ban. Egyszerre Conseil fölugorva uráért sietett s őt az üvegablakhoz vonta. Azt lehetett ott látni, a mit eddig — mióta megindultak több mint ötezer teng. mfd. utjak alatt — még nem láttak: egy elsüllyedt hajó roncsát. A hajó dereka teljesen épen látszott, de árbocjai törve voltak, kötelei s hágosói még ott függtek oldalán, s mindenből világos volt, hogy hajótörése s elsüllyedése csak néhány óra előtt történhetett. A mint a Nautilus közel járt hozzá s villanyfényt egész erővel vetette rá, megvilágítva a szerencsétlen hajó romjait, — a fedélzetén még a hullák ott heverték, néhány matrót, kit kötelei s hágosai között élt a halál — s egy szegény nő, ki még most is, halva is, megmeredt karjaiban csecsemőjét igyekezett magára emelni, mikor magát már a víz árja elborította.

Mily látvány! Némán, visszafojtott lélekzettel nézték — a mint a Nautilus elkanyarodva mellette, orrán elolvasták nevét: Florida.

Ez irtózatos látvány nyitotta meg a ten-

geri katasztrófák sorát, melyeknek a Nautilus, a mint jártabb tengerekre ért, többször többször lett tanúja.

(Folyt. köv.)

Egyveleg.

•/• A tavasz megünneplése Indiában. A Holi-ünnepet nagy fényvel és mulatságokkal szokták megülni Kelet-Indiában. „Holi” tavaszkezdetet jelent és Holic vagy Vassanti istennő tiszteletére van szentelve, ki a hindu pantheonban a tavasz jelképe. Az ünnepélyek negyven napig tartanak, s e hosszú idő alatt mindenki, öreg és ifjú, férfi és nő, nagyon vidám, önfeláldozó élet él. Olyan szerű ünnep az, mint a régi szaturnáliák lehetnek. Szerzőtől illetlen és szemérmelen alaku bákok vannak fölállítva minden kapu előtt és utcasaroknál, melyeket a nők és gyermekek virágokkal és koszorúkkal díszítenek. Hanem a lármásabb mulatságok inkább csak az utolsó hat nap alatt mennek végbe. Ilyenkor a bayadereknek korlátlan szabadság van engedve, a melyet azok nemcsak hogy teljes mértékben igénybe vesznek, hanem a legtöbbször vissza is élnek vele. A nép eszik, iszik folytonosan s úgy viseli magát, mintha teljesen esztét veszítette volna.

•/• Földevők. Dél-Amerika némely indián törzsnél, főleg az Orinoko és Magdolna folyamok mellékén ma is szokásban van a földévés, noha e furcsa szenvedély rendszeren tönkre teszi az illetőket. Az ehető föld sárgás vagy vöröses színű kőver agyagból áll, mely tele van mindenféle rothadt állati és növényi anyagokkal. A Magdolna folyó mellett egy eszik azt, a hogy találják, míg az Orinoko mellett lakó otomakok előbb zsírral megsejtik.

•/• Különös nyálánságok. Mikor a spanyolok a mostani Columbiát köztársaságot elfoglalták, gyakran kellett éhséggel küzdeniök. Néha benszülettek ölték le és azzal csillapították éhségüket; máskor meg az ott nagy mennyiségben tanyázó fehér hangyákkal (termeszek) tengették életüket. Fűvet főztek s azt egy hangyabolyra tették, s mikor a természetes elleték, a fűvet hangyásként együtt összegyűrték s e tésztából készült az ugynevezett „hangya kenyér.” Ők ezt csak szükségből ették, de tudva van, hogy különböző vadnépeknek egyik-másik bogárfaj valószínű nyálánságot képez. Így például a bushmannok Dél-Afrikában igen szeretik a bogarak bábait (lárvá) és a sáskákat. Ilyen sáskaevőkről már az ókori írók is tesznek említést. Knox Ceylon leírásában különösen kiemeli, hogy e sziget vad emberei méhekkel élnek és Liwingstone a Nyassa-tó mellékén több oly négerörzset talált, melyek a legyekből lepényt süttettek és ezt valószínű nyálánság gyanánt kedvelték.

•/• Bilbao az ostrom alatt. Bilbao-ból írják, hogy ott a karlisták ostroma alatt az élelmi szerekben nagy hiányt szenvedtek. Kenyeret már nem lehetett kapni; egy negyed font kétszersült ára 45 kr volt, 1 font ökörhús 4—5 frt, 1 font lóhús 1 frt, egy sonka 50 frt, egy pár tyúk 20 frt 35 kr, egy tojás 1 frt, egy nyúl 20 frt, egy kecske 52 frt, egy font burgonya 45 kr. Végül csak is még rizs volt kapható. Eltökélve voltak azonban arra, hogy az utolsó emberig védik magukat, s a végső szükség esetében kirohanva a köztársasági csapatokhoz igyekeznek csatlakozni.

•/• Rendjeles apáca. Lyonban közelebbről nevezetes apáca hunyt el, Gregoire nővér az ottani paulinusok szerzetéből. Mint a mozgó tábori kórházak egyik ápolónője részt vett a krími, oroszországi, afrikai és mexikói háborúkban; Pellissier marsall hadi érdemmel díszítette föl, azonkívül tulajdonosa volt a krími, oroszországi és mexikói emlékeztetnek, s a mi legkülönösebb, Abdul-Medsid szultán is megajándékozta a török Medsidieh-rendjellel, a melyet nőknek ez előtt sohasem adtak.

•/• Új üstökös. Coggia csillagász a marseillei észlelőben új üstökös fedeztet föl, mely már a második ez évben. Távolról nézve fehéres ködöt-megnek látszik, mely közepe táján valamivel tömörebb. Jelenleg a Zsír-félsziget csoportban van, de pusztán szemmel nem látható.

Piros pünkösdi napján.

Az igaz, hogy a jó isten se teremthette volna szebb időre a pünkösdi napját, mint épen a rózsanyílás szép idejére; hova lenne a sok szép pünkösdi népszokás, ha pünkösdi napja vagy egy kicsit előbb, a „három félelmetes fagyos szent”; vagy egy kicsit hátrább, kánikalu forró szent napjára esnék.

Az a szép pünkösdi napja, mely a természet kebelén, az ifjuság arcán és benn a szívben egyaránt piros rózsákat fakaszt! Hogy még a nóta is azt tartja a szívzerint való kellemetes leányról:

Nem anyától lettél,
Rózsafán termettél,
Piros pünkösdi napján
Hajnaltól születél.

Mert még az a szép leány is szebb, a kit az anyja akkor hoz világra, mikor a pünkösdi hajnala a rózsabimbókat kicsatantja.

Tele is van néptűnk „rózsás” szokással e napon, az igaz.

S ha már a kapufélfára is pünkösdi rózsát nem futja, legalább bodzavirágot vagy hórózsát tűzdel a nagy leány ajtófélfá fölé, ablak salugádor levelei közé, hogy már hajnalban olyan lombos tekintete van a kétsor háznak, mint ezernyelcszáz nem tom hány esztendeje annak a kis zsidó városnak, a hol a megfélemlített apostolokra leszállott a vigasztaló szentlélek, tüzes nyelvek, vagy talán inkább piros rózsák alakjában állván meg fejtük fölött, mint az szépen le van rajzolva a bibliában.

Ezóta ennek a szép ünnepnek megújító, megifjító hatása van a világra, s még a paraszt szó is azt tartja: „ugy sít a nap, akár pünkösdi napján.” Ennek a példaszónak két párja is van; mikor a jókedvű emberre azt mondják, hogy „pünkösdi kedve van”; a mulatni járó legényre meg rá fogják, „pünkösdi”. Annyi bizonyos, hogy a jó kedvnek e napon vége hossza nincs, s a sok szép népszokás kifáradhatatlanul követi évről évre e napot.

Még se egészen jól mondtuk. Egypár gyönyörű népszokás bizony már piros pünkösdi szép ünnepén is kifáradt, s lemaradt a sorból, mint annyi sok más szép szokás.

A „pünkösdi király”, meg a „pünkösdi királynő” választás, fájdalom, lemaradt az élet szekeréről. Ma csak azt tudjuk, hogy „hogy volt, hogy nem volt”. A legények szilaj lóhátra kaptak, végig vágattak a végtelen pusztán, versenyt futottak lószakadtig, hogy a ki a diadalt kiérdemelte, az a dícsőség csakugyan jól meg is volt érdemelve.

A legjobb futó legényesebb gazdája lett a „pünkösdi király” — egy esztendei időre. Némelyik eluralkodott suhanczár legény korától négy-öt évig, míg a házasság rózsá-lánca alá be nem állt királyból — rabslógnak. Az ilyen legényt megstívegték a többiek, s megemelte még öregbíró uram is, ha a kupaknás élé hozta dolga. Két haragos legényt ő egyeztetett ki s hatalmát leginkább azzal mutatta ki, hogy ő emberlelte meg magát minden tekintetben — legjobban, s ha beszéltek róla a szolgabíró urnál, ott csak példának okáért emlegették.

Hát a „pünkösdi királyné”, a nőemlék gyöngye birodalmának ez erősebbi alkotmányos fejedelműje. Ezt a méltó-

ságot még nagyobb virtus volt elnyerni, mint a másikat; mert ahhoz bizony mégis csak nagy önmegtartóztatás kell, hogy egyik leány azt mondja a másinak, hogy: „de bizony te mégis különb legény vagy mint én!” Mégis minden esztendőben megkapta egy leány a királyi koronát, „pünkösdi rózsából”; s olyan diadallal hordozták körül a választó polgárok az ő királynő-jüket, mint a pápát se különben az ő alattvalói.

Bizony az olyan leányt, a ki a szép és jó leányok között, mint szebb és jobb tűnik ki, meg is lehet nézni fényes napvilágnál.

Hej, soha vissza nem jövő szép idők! hogy e szép szokásnak is, mint mindennek e világ sorsa: „pünkösdi királyság.”

Ma ennek a szokásnak csak árnyéka él még a hálados gyermekvilágnál s itt aligha öröklött nem lesz, mint öröklötték a kis gyermekek, a kikről azt szokás mondani, hogy egy falu kis gyermekei száz esztendő múlva is kis gyermekek lesznek. A rózsáskedvű gyerekvilág ápolja is buzgón e szép szokást.

Mosolygó képi, vidor kis leányok megválasztják királynénak maguk közül azt, a kinek legszebb az arca, vagy a — ruhája. Annak rózsá-koronát tesznek a fejére; a magukéra csak rózsá-koszorút, s úgy járnak körül, utca hosszában „pünkösdi”.

A királynét beállítják a középre s maguk körbe fogóva éneklék azt a költőisep pünkösdi nótát, a melyket valamelyiküknek dédöreganyja konfundált ez előtt talán ötszáz esztendővel — nagy leánykorában.

Az eleje kezdődik istenes nótával s lassu tipegessel:

A pünkösdi jeles napja,
Szentlélek isten küldötte,
Erősít meg szívedet,
Az apostoloknak!

Aztán perdül a nóta és fordulnak a mosolygó kis párok.

Mi van ma, mi van ma?
Piros pünkösdi napja.
Holnap lesz, holnap lesz,
A második napja.

András bokréta,
Feleséges, jó táncos.
Jól megfogd, jól megfogd
A lovadnak száját,
Ne tipedje, ne tapodja
A pünkösdi rózsát.

— A pünkösdi rózsá
Kihajlott az utra,
Szedje föl a király,
Kössa királynénak
Arany bokréta!

Ugorjatok lányok,
Ha leányok vagytok;
Hadd cseregjen, hadd peregjen
Sári sarkantyúk.
András bokréta,
Feleséges jó táncos;

Az ura selyem szál,
Jó maga arany szál.
Mi van ma, — mi van ma?
Piros pünkösdi napja;
Holnap lesz, holnap lesz,
A második napja.

Aztán sorban megforgatják a rózsakoronás királynét, a ki oly komoly méltósággal viseli a nagy hivatalát, mintha tudná, hogy a házbeliek bábész apróságai rózsakoronás fejét csakugyan méltóképen respektálják.

Az elvégzett pünkösdlés után a kis leányok királynője pénzt kap a háznéptől, min azután egyaránt megosztóznak.

A szép összekötte a hasznossal. Hiában a Krisztus koporsóját sem őrzik ingyen, s meg lehet, talán annak a pár krajczárnak édes reménylése tartja fenn a pünkösdi királynőséget.

A pünkösdlés végeztével mennek a kis leányok egy házzal odább; azután megint tovább, míg végtől végig nem énekelik az egész utcát. Nagy gyerek csoport, mint a királynő hódoló serege, követi a fehér ruhás kis leánykákát, mely kíséret lépten-nyomon szaporodik, minél távolabb, távolabb hangzik a kedves gyermek-ének, a piros pünkösdi napjának dicsérete:

Mi van ma, mi van ma?
Piros pünkösdi napja;
Holnap lesz, holnap lesz,
A második napja!

Szívesen ereszt be őket minden gazda udvarára s szívesen hallgatja meg jókedvű pünkösdi nótájukat, mely hogy még száz évekig zengjen a soha nem öregedő vig gyermek ajkáról, — szívünkben kívánjuk.

Varga János.

Modor.

(Vége.)

Mondják, hogy a méhek nem bántják, kinek bőre be van kenve mézzel. Charles James Foxot kecses modora megőrizte a személyes ellenszenvét, bár politikailag Anglia legnépszerűlenebb embere volt. Igézó modor nemcsak emeli a személyes szépséget, de elrejti a rutságot és még a kelletlen külsőt is kellemessé teszi. Alig van pálya, melyen a rutság ne volna kezdetben akadály, melyet soha sem lehet legyőzni. Vannak „bemutathatlan” emberek, kiknek óriásokkal kell küzdeniök életöknek első kísérletei alkalmával. De ki ne tudná, mennyit nem képes a szerencsés modor tenni arra nézve, hogy megsemmisítse a visszariaszító kinézés rozg következményeit. Wilkie népszerű példát erre, ki Lord Townsendnek Britannia legszebb férfinak dicsekedett, hogy egy félóra elnyel elnyerne ő lódsága elől bármely nő vonalmát. A legutóbb francia, ki tán valaha élt, Mirabeau volt; de modorának olyan nagy volt megbabonázó ereje, hogy korának semmi vig Lothario-ja sem fűzött föl több női szívet, mint a tribune eme dörögje, ki firtéből „pestist és háborút” rázott, s kinek kinézése oly csúf volt, hogy egy ragyavert tigrishez hasonlították.

Nem tudja tán valaki, hogy minő varázst kölcsönöz a szónoklatnak a finom modor? Demosthenes, midőn az „actio”-t annyira ajánlja, kóstéskivül csak modort ért az alatt. Hány ügyes beszéd jutott tönkre hibás vagy izléstelen előadással! Hány sekélyt tartottak mélynek, hány közönségest hatalmasnak és eredetinek, mert kedvesen voltak előadva! Chesterfield mondja, hogy Argyle herczeg, bár a leggyengébb okoskodó, a leghatásosabb beszélő volt, a milyet ő valaha hallott. A hallgatóságot elragadta „nem a tárgy által, de előadási modora által.” „En meg voltam fogva, mint a többi” folytatja Chesterfield; „de midőn haza mentem és hidegen meggondoltam, hogy mit mondtam, megfősztrva mindazon disztéséktől, melyekkel ő megrakta, gyakran a stílt gyengének és kevésé meggyőzőnek, az érveket erőtlennek láttam s meg voltam győződve azon alkalmilag előforduló körülményeknek hatalmáról, melyeket csekélységeknek nevezünk.” D’Aguessau mondja Fénélon-ról, hogy modorának varázsa s bizonyos leirhatlan kifejezés, hallgatóiban azon hiedelmet költö, hogy azon tudományokat, melyeket előadott, maga találta föl. Lord Chatham csodálatosan ékesszóló volt, de modora még fokozta szónoki tehetségét. Lord Mansfield-nek, az ezüst-nyelvű Murray-nak előadása oly könnyűséggel, kecses és behízelgással bírt, hogy egy esetenk általa történt pusztá előadása annyit ért, a kortársak szerint, mint más embernek érvelései. Az angol történelem tanulója, midőn Wilberforce beszédeit olvassa, csodálkozik annak

hírén; de ha azokat a szónok ajkairól hallotta volna, mozdulatok és kifejezés páratlanságával egyesítve, meggyőződött volna, hogy a drámai előadás közönséges szónoklatokat képes átalakítani ragyogó ékesszólássá. Napoleon annyit tartott a modorról, hogy azt tanulmánya tárgyává tette Talma színész vezetése alatt, és a rómaiakkal meg volt győződve, hogy a fiataliságot korán kell a tartás-mester és a szónok keze alá adni.

Azon szemfényvesztő hatásokról, melyeket a modor törvényhozó testületekre gyakorolhat, Lord Chesterfield megragadólag szól. Főszólitatván, hogy a Gergely-féle időszámításnak meghonosítását Angliában kiszikszolja, egy „billt“ tett e czélból a ház elé. „De akkor“, mondja, „kezdődött az én bajom. Elő kellett volna terjeszteni ezen bill-t, mely természetesen törvénykezési „tolvajkifejezések“ (jargon)-ból és csillagászati számításokból állott, melyek mind kettejére nézve idegen vagyok. Azonban okvetlen szükséges volt, miként a Felsőház azt hídje, hogy én értek valamit a dologhoz, valamint azt is, hogy ők is értenek hozzá, a mit nem tettek. Én nekik — szintugy beszélhettem volna celta vagy tót nyelven; így tehát elhatároztam, hogy jobbat tegyek, mint-hogy nekik a tárgyról beszéljek, és hogy tetszésüket érdemeljem ki inkább, hogyszem tanítam... különösen figyelmes voltam szavaim megválasztásában, periodusaim összhangzatában és kerekdedségében, szónoklásom és taglejtésem egydedységében. Ez sikerült és mindig sikerülni fog; ők azt hitték, hogy tanítok, mert tetszésüket nyertem meg; és sokan közülök mondták, hogy az egészet nagyon világossá tettem előttük, pedig, Isten tudja, nem is kísértettem meg azt. Lord Maclesfield, kinek a legnagyobb része volt a bill alakításában, és ki Európa egyik legnagyobb matematikusa és csillagásza, későbbben szót végtelen tudományról és minden világossággal, melyet a tárgy megenged, de miután szavai, mondai és kifejezése közel sem voltak oly jók, mint az enyéim, az előny egyhangulag, bár igazságtalanul, nekem adatott.“

Majdnem mindenki emlékeztetik oly esetekre, melyekben ügyvédek, orvosok, papok, kereskedők, szóval, mindennemű emberek szerencsésüket tetsző modoruknak köszönhetik. Raleigh, mint már megjegyeztük, himzett köpenyt, hogy Erzsébet reá lépjen, a sárba veté, miért a büszke királynő kegyét megnyeré. Azon államférfi, ki a modor előnyével bír, könnyen maga mögött hagy minden vetélytársát, mert minden szavazó, kivel beszél, azonnal barátjává lesz. Maga azon hang, melyen egy szízipanát burnót kér, gyakran hathatósabb, mint Webster és Clay logikája. Csiszolt modor gyakran hozott gazemberekre sikert, míg az emberek legjobbjai, megközelíthetenségük által maguknak számíthatlan károkat okoztak — a héj oly durva lévén, hogy a világ nem hihette, mikép benne becses mag rejlik. Nyájasság férfinál az, mi nőnél a szépség; pillanat alatt kedvező benyomást tesz, míg az ellenkező tulajdonság épen oly gyorsan elfogultságot okoz az illető ellen; valóságos disz, — a legszebb öltözet, melyet férfi vagy nő viselhet, s megnyerőbb, mint a legművészebb szabású ruha vagy uradalmak erő ékszer. A legzordabb ember szereti, ha méltányolják.

Közönséges tévedés az, hogy oly egyének, a kik kitűnnek természetük gyöngédsége által, erő hiányában vannak. Az udvariasságnak néhány már adott példája eléggé megcáfolja ezt, és urakat Philadelphiá nagyob gyárain közönyösen vezettek keresztül, de a mint Mr. Winans, harmad- vagy negyedröndi gyárába jöttek, ez annyira fáradott a munka részletei megmutogatásában, és oly türelmes volt magyarázatáiban és kérdéseikre való feleleteiben, mikép egy év múlva meglepetett azon meghívással, hogy munkahelyét Oroszországba tegye át. Elment, nagy vagyont halmozott össze s végre orosz műhelyeiből százezer dollár évi jövedelmet húzott. Pénzét fekvő vagyonba fektetvén, megalapította Philadelphiá egyik legnagyobb magán-vagyonát, s mindez idegenek iránt tanúsított előzékenysége eredménye volt.

Kevesen gyakoroltak hatalmasabb befolyást azokra, kikkel érintkezésbe jöttek, mint Fénelon püspök. A szívek fölötti uralmának titka egyenlő udvariasságában rejtett, azon

lik és rostálják a buzát, az igaz, de azért, hogy ocsun táplálkozzanak. Hogy valaki tehetséget és jószívet fölfedezzen szükséges, hogy maga is tehetséggel és jó szízzel bírjon; míg semmi sem kell hozzá, mint elbiztosított és rozszakarat, hogy hibákat fedezzen föl vagy képzeljen valakit.

Az udvariasságnak egyik legnagyobb elensége az a tartózkodás, mely annyira jellemzi az angol-szász fajt. Az angol, bárhol találassék, természetből feszes, zárkózott, nem közlékeny és magával visz egy részlet „fluide britannique“-et, mely, mint George Sand mondja, átjárhatlanná teszi minden körülmények közt az éghajlatot és a légkörre nézve, melyeken áthalad, mint egy üvegedénybe zárt egeret. Dr. Guthrie (Edinburgh) nemrég a következő észrevételt tette: „Kérj meg valakit Rómában, hogy utat mutasson és az mindig illendő és udvarias feleletet fog adni; de kérdezz meg valakit hasonló okból ezen országban (Skóthón) és azt fogja mondani: Eredj az orrod után és megleled! De ez országban a rozsalás nem az alacsony osztályokat illeti, hanem a magasabbakat; mert az alsó osztályok barátságatlanságának oka abban rejlik, hogy a felső osztályok udvariatlanok. Emlékszem, mennyire meglepettem, midőn először voltam Párisban. Az első éjt egy bankárnál töltöttem, ki engem aztán egy „pension“-ba vitt, a mit mi „boarding house“-nak nevezünk. Midőn oda érkezünk, egy szolgáló-leány az ajtóhoz jött és a bankár levette kalapját és meghajlítá magát a nő-cseléd előtt és kisasszonyunk nevezte, mintha uri nő lett volna. Annak oka, hogy miért nyájasak a francia alsó osztályok, az, hogy irányukban a felső osztályok is udvariasak.“

Igaz, hogy kinek-kinek kisebb nagyobb erőlködésére kerül udvariasnak lenni. De néma nyelvi az élet külföldi boszúságait, és mások irányában tiszteletteljes magaviseletet tanusítani, még kísértesek és keserűségek közt is, nemcsak keresztényi kötelesség, de világi esélyesség is. Az emberek száza a komoly élethőzi lendületet megnyerő modoruknak köszönhetik. „Köszönöm, édesem“ mond Lundy Foote egy kis koldusleányhoz, ki egy penny-ára burnót vett. „Köszönöm édesem, tessék ismét eljönni.“ Lundy Foote-ot millióssá tette. Néhány éve egy londoni rófkakereskedésben egy boltos oly nagy hírnevet szerzett udvariassága és kifogyhatlan türelme által, hogy azt mondták felőle, lehetetlen az ingerültség legkisebb jelét tapasztalni nála. Egy főrangú nő, értesülvén erről, elhatározta, hogy ez egyenlőküség (equanimity), ha szabad így mondanunk) próbára teszi mind azon boszantásokkal, melyekhez egy jártas bolt-látogató hölgy annyira ért. Nem sikerült a delnöknek, s egyjuttalmazta azáltal, hogy bizománysává tette. Amaz ember nemcsak nagy polcot foglalt el a női pipere-üzletben és az udvariasság állandó tulajdona maradt. Mondják, hogy Mr. Butler, Providence-ből, (Rhode Island), annyira lekötözött volt, hogy egy éjjel újra kinyitá raktárát, csupán hogy egy leánykát egy gombolyag czérnával lásson el, mire annak szükségé volt. Ez eset híre szárnyra kapott, ropant sok vevőt szerzett neki, és okozta, hogy millióssá lett.

A mint mondják, Mr. Winans, Philadelphiából, kété idegen — köztük egy külföldi — iránt tanúsított udvariassága által kapta meg néhány éve meghívását Sz.-Pétervárra, hogy a császár számára gözmözdonyokat készítsen. Azon urakat Philadelphiá nagyobb gyárain közönyösen vezettek keresztül, de a mint Mr. Winans, harmad- vagy negyedröndi gyárába jöttek, ez annyira fáradott a munka részletei megmutogatásában, és oly türelmes volt magyarázatáiban és kérdéseikre való feleleteiben, mikép egy év múlva meglepetett azon meghívással, hogy munkahelyét Oroszországba tegye át. Elment, nagy vagyont halmozott össze s végre orosz műhelyeiből százezer dollár évi jövedelmet húzott. Pénzét fekvő vagyonba fektetvén, megalapította Philadelphiá egyik legnagyobb magán-vagyonát, s mindez idegenek iránt tanúsított előzékenység eredménye volt.

Kevesen gyakoroltak hatalmasabb befolyást azokra, kikkel érintkezésbe jöttek, mint Fénelon püspök. A szívek fölötti uralmának titka egyenlő udvariasságában rejtett, azon

előzékenységekben, mely lény-társainak mélyen gyökerező szeretetéből eredt. Lord Peterborough a kitüntetett angol hadvezér azt mondá felőle, hogy „nagyszerű ember“, és hogy „szöknie kellett előle, nehogy kereszttyént csináljon az emberből.“ A katonatisztek, mint osztály, udvariasak az egész világon, a jó modor iránti figyelem képezvén nevelésüknek egy részét. Canon Kingsley megjegyzi, hogy azon szeretet és bámulat, melyet Sir Sidney Smith, azon igazán derek és szeretetteljes ember, mindenkitől nyert, kikkel csakis érintkezésbe jött, — azon egy tényből látszik eredetnek, hogy talán nem is öntudatos szándékból, gazdagal és szegénnyel, saját szolgálival és a főnemességekkel, vendégeivel egyenlően bánt, és egyenlő udvariasan, vidáman, figyelmesen és szeretetteljesen, — ekép áldást hagyva és aratva bármerre jár.

Igazi bátorság és udvariasság karöltve jár. A legbátrabb emberek a legmegbocsátóbbak és legjobban kerülők az összevesztést. Sir John Franklin-ról beszélték, hogy ő „soha sem fordított hátat veszélynek, de oly szelíd volt, hogy rá nem ütött volna egy szúnyogra.“ Életének késő szakában Wellington herceg a következőt írta egy barátjának: „Nem szokásom ily tárgyakban hamar vagy haragban határozni; s ennek bizonyára az, hogy egész életemben egyetlen emberrel sem vesztsem össze.“

Ha a modernak ily következményei vannak, nem eszelősség-e azt megvetni vagy elhanyagolni? Ellenkezőleg, nem kellene-e a tulajdonság művelésének fontos részét képezni minden ember nevelésében? Azért beszéltünk oly hosszasan e tárgyról, mert semmi másban nem hajlandó az ember oly nagyon tévedni, mint épen ebben. Azt gondolják, hogy ha csak az anyagkal bírnak, az alak kevésbé fontos. De a modor több, mint pusztá alak: „A modor szellemnek és alaknak vegyülméke — alakka művelt szellem (spirit acted into form). Szakbeli tapintattal és erélyvel, tudománnyal és hivatásbeli ügyességgel, az újoncz azzal hizeleg magának, hogy bizonyos a sikerben. Utját keresztül töri ő erőnek erejével. És kétségkívül, lehet is valakinek annyi képessége s oly rendkívüli jellemere, hogy minden akadályt utjábolj izzhat. De ily módon nyert előmenetel sok erő-pazarlással jár. Ugyanazon tehetségek, megnyerő modorral egyesülten sokkal fényesebb eredményekhez vezettek volna. Semmi kétség, hogy a nyers erő igénybe vételével lehet a benyomások bizonyos összegét gyakorolni; valamint a katona leverheti ellenét egy régi divatu csata-bárdal vagy kaszával, de eszesen cselekednek-e, ha oly fégyvereknek előnyt adna egy éles damaskusi penge fölött?

Valaki megjegyezte, hogy a legnagyobb csalódásban van, ki azt hiszi, hogy a jó modort fölvehetni és letehetni minden pillanatban. „A nemes és vonzó mindennapi magaviselet jóságából, őszinteségből és műveltségéből származik. És ezeknek elcsajátítása évekbe és nem pillanatokba kerül. A legbiztosabb mozdulat-mester azon él, mely éltedet vezérli. Sir Philip Sidney egész Angliára nézve az igazi „gentleman“ példányképe volt; de azért ő volt azon hős is, ki a zutphen-i táborban lázas ajkairól eltávolította a hideg vizes kelyhet s az oldala mellett lévő haldokló katonának nyújtá!“

A valódi udvariasság önföldözéssal jár és érettséget sok küzdelem után éri el. Inkább művészet és tapintat, mint ösztön és sugallat. Ez a nemes jellemnek utolsó ecsetvonása és koronázó tökélye; „a tornyon az aranyozás, a napvilág a buzavetésen; a győztes lovag mosolya, midőn kardja hegyét hölgye előtt leereszti; s a lélek legvalódiabb egyensúlyának és összhangjának eredménye.“

A hétről.

○ E hét a delegációk hete volt. Ők uralták a helyzetet, politikában úgy, mint társadalomban. Ghyecz nagy horderejű nyilatkozatát is, melyben a képviselőház előtt az ország pénzügyi helyzetét s a javítására tervezett intézkedéseket kifejté, jóformán elfelejtették a delegációk tárgyalásai és kivált szavazásai, melyekből kiderült, hogy a kik az ország leg-

nagyobb anyagi áldozatai fölött döntő hatást bírnak gyakorolni, azok a delegációkba küldött főrendi tagok, kik a delegátus-képviselők kisebbségét is többségre bírják emelni. Így történt a hadügyi költségvetés fölötti szavazásánál, hogy a képviselő-delegátusok többsége a budget leszállítása mellett volt, de a főrendi delegátusok, a kik pedig belügyi dolgokban a takarékoság zászlaját lobogtatják, a kisebbséghez csatlakozván, 34 szavazatot bírtak összeszerezni 22 ellen, s a hadügyminiszter követeléseit megszavaztatták. Erről a themáról vezércikkkezett e héten valamennyi politikai lap. De a társadalmi téren is a delegációk adták e héten a tónust.

A magyar delegátusok egy újabb adattal kívánván járulni a külföldön is ismert magyar vendégszeretet hírének emeléséhez, diszebedett rendeztek osztrák kollégáik tiszteletére, Budapest legkisebb helyén, a Margit-szigeten. Zászlókkal, lobogókkal földszített gőzhajó szállította őket oda, hol fényes lakoma várta, melyen 25 frtban került egy-egy teríték. A lakomát egy kis félreértés előzte meg. A magyarok ugyanis bizalmas, barátságos otthonias összejövetelt kívántak rendezni; de az osztrákok velük született formalitásaiknál fogva azt gondolták, hogy nem illenek az ő tiszteletükre rendezett fényes lakomán hétköznapi alakjaikban jelenni meg, plein paradeba öltöztek vagyis fehér nyakkendővel, fekete frakkban, fehér kesztyűvel jelentek meg. A mint ezt a magyarok meghallották, nosza el a prémes mentével, forgós kucsmával és fényes ősi karddal. Így történt aztán, hogy egymás iránti nagy tiszteletből az osztrákok fáztak, a magyarok meg izzadtak, a mi elég nagy udvariasság.

No de azért ez a feszes külső legkevésbé sem akadályozta a társaságot abban, hogy szívélyesen mulasson s az első pár korty „magyar befolyás“ csakhamar földoldotta a szíveket és nyelveket, s egy magyar delegátus hozzá is látott azonnala felköszöntéshez. „Miután, ugymond, világnyelv nem existál, hát beszéljünk németül.“ S aztán ezen a nyelven folyt a toaszírozás véges végig. Az osztrákok nem győzték eleget dicserni lovagiaságunkat, szívéllyességünket, vendégszeretetünket. „Dehogy is nincs világnyelv — mondá az osztrák liberálisok egyik tekintélye, Rechbauer, — a szív beszéde az igazi világnyelv, azt pedig a magyarok beszélék legszebben.“ Giskra, a volt belügyminiszter, a „közös“ házára mondott felköszöntést, s megemlékeztet az A. E. I. O. U.-ról, melyre két variáns maradt fenn, (egyik ez: Ausztria Est Imperare Orbi Universo), azt akkép alkalmazva, hogy ezentel ne azt mondja a világ: Ausztria Erit In Orbe Ultima, hanem ezt: „Ausztria et Hungaria erunt In Orbe Ultima.“ No ez az orakulum mondas ugyan kétféleképpen értelmezhető, s ha így haladunk, aligha nem a gonoszabb magyarázatnak adunk igazat; de hát legyünk udvariasak s vegyük az értelmezést akkép, a mint gondolva volt, hogy t. i. mi maradjunk legutoljára, mikor a többi nemzet már mind kiveszett. Hanem annak az ohajtásunknak kifejezésében már az udvariasság sem képes bennünket visszatartóztatni, hogy az osztrák urak részéről szép lett volna, ha valamelyik közülök legalább őt szót tanult volna be magyarul, a mit ez alkalommal elmondjon. No de se baj, respektáljuk a vendégjogot s ringassuk magunkat abban a biztató reményben, hogy mához egy esztendőre, mikor majd Bécsben ülésnek a delegációk, s az osztrákok lesznek a házigazdák, magyar kollégáinknak megvendégeléskor az osztrák vezérszónok e szavakkal fogja fölemelni az első poharat: „Da

es keine Weltsprache gibt, so sprechen wir — ungarisch.“ És akkor aztán magyarul folyjon a felköszöntések sora. Majd meglássák az osztrák urak, hogy áradozni magyarul sokkal szebben lehet. Azután meg csak is ez lesz az igazi — paritás, melyet eddig csak a törvényben látnunk léteve, mint egy halott sarkó s mely fölött, mint valami nyomtaték, nehogy valami-kép föltámadjon és életre keljen, áll a — §.

Brankovics György.

Eredeti dalmú 4 felvonásban. Erkel Ferencz től.
(Elsőször adatott május 20-án.)

Rég ideje, hogy közönségünk nem tekintett oly érdeklődéssel színi ujdonság elé, mint Erkel új dalmúja, Brankovics György első előadásakor. Az ősz karnagy, a nemrég jubilaumot ünnepezt szerző, hosszú szünet után újra megszólalt azon a téren, hol oly sok év óta annyi babér termett számára. De nemcsak a nagy közönség és az ujdágyvagy tetteik ez előadást érdekessé, hanem fokozta annak érdekét az is, hogy a zenei világ kíváncsi volt látni és hallani, miként foglalállást Erkel az újabb, Wagner nevével jelzett zeneirányban szemben, tesz-e engedményeket ott, hol ez iránynak jogosultságát mind általános meggyőződésre jut, vagy megmarad a régi modor mellett, melynek nemzeti zenénknek kiegyeztetését oly sikeresen oldotta meg korábbi műveiben. Ma, midőn a Wagner-féle zeneirány Európászerte, s nálunk is mindinkább tért nyert, és annak jogosultságát, ha nem is föltétlenül és mindenben, de sokban elismeri a bíráló és közönség, — Erkelünk sem maradhatott el, szint kelle vallania. Örvendünk, hogy ezt tette és annak, hogy tette. Mi „Brankovics“-ban a Wagner-féle irány, úgy szólva szolidabb árnyalatának diadalát látjuk, mellőzve a azon excentricitásoknak, melynek magasztalásához a rajongás egy bizonyos foka elkerülhetetlenül szükséges.

Erkel ez új dalművének hangszerelése jóval felül áll eddigi alkotásain, s az egész mű tovább folytatása ama zeneirányi iránynak, mely felé Erkel már „Dózsa“ operájával is oly határozottan törekedett. És ha meggondoljuk, hogy a régi opera-formákban Erkel akkor szakít, mikor e téren maga is oly hosszú időköz s annyi eredményt küzdött, szakít mintegy saját zenei multjával, akkor csodálkozva kell meghajolnunk a szellem ez ifjúsága, az akarat ez erélye előtt. Ilyen a világ sora. A melodiák nagy mesterei hódotlaktak mutatják be műveikben annak, kit évtizeddel ezelőtt a kritikával karöltve, kövel, sárral dobáltak. Hisz maga Verdi, az újabb érzélgő dalmozakból álló olasz zene e utatadóra, legújabb „Aida“ czimű dalművében, miként azt a bécsi és berlini bírálat egyhangulag jelenti — oly hatalmas fordulatot tett Bayreuth felé, hogy az ember rá se ismer többé a melodiák kifogyhatlan forrására.

De Erkel csak engedményeket tesz az új iránynak, nem áll vakul annak szolgálatába. A régi ária-szerű fölosztást mellőzve, a recitativok közé szövődő dallamok által foglalja el azok helyét. A dissonanciák azon mesterkélt tömkelegét, melybe Wagner kivált legújabb dalműveiben vezet, és melyből csak hosszú megszokás és gyakori hallás képes az embert kivezetni, — Erkel szerencsésen kikerülte, nem esett e tulságba, mely az új zeneirány genialis atyjának annyi ellenséget szeret. De hogy Erkel ez iránynak hódol, hogy annak nagy befolyása volt e legújabb művére, azt egyes — néha-néha fölismerhetőknek vélhető reminiscenciákon kívül — tanúsítja az a törekvés is, mely e dalművet elejétől végig jellemzi, s mely oda irányul, hogy a zenével fesse, illusztrálja a cselekvényt. Erkel zenéje ugy követi a szöveget, mint akár „Lohengrin“ vagy „Tannhäuser“-ben — így pl. midőn Mara az első felvonásban elbeszéli első találkozását Murattal, annak minden fázisa megfelelő színezésre talál a zenében. Nincs itt többé az áriának az a korlátoló hatása, mely egy huron a legkülönbözőbb, sőt gyakran ellentétes érzelmeket is végig pengetteti az énekes-sel, ki néha egy és ugyanazon dallamra esküszik, szeret, átkozódik, gyűlöl és — meghal.

A szöveg — Odry és Ormay urak csinálma — Obernyik hasonnevű szomorújátékja után — minden kritikán alóli; szerencsése Odrynak,

hogy az énekes annyira kimagaslik a szöveg-író fölött, különben fitty mellett ment volna Brankovics a csatába. E szöveg, — melyben pl. Murat a nagyszereteketokáért „szemeit merszerzi“, mig Marának ugyanazon a lapon (t. i. a szövegkönyvben) a „lábai merednek meg“ — oly prózai valami, hogy csakugyan Erkelünk élénk fantáziája volt szükséges, hogy ily testeruhát szabjon. Híaz ebben ugyan nem követi „Brankovics“ Wagner dalműveit, hol a zeneszerzőtől magától készített szöveg a dalmú méltó kiegyeztetése és magában is többnyire kitűnő költői mű. Pedig Brankovics szomorú története igen jó anyag opera-tárgynak. Van benne minden, a mit csak szerző és rendező kívánhat. Csata, néptűnne, három keleti kankánál, szerelem, éjjeli tájkép holdvilággal, egyházi zene, eskü-czeremonia, végre fűi szeretet és atyai fájdalom. Ilyen recipe mellett csak telik azután minden hangszerre és hangra elég.

A cselekvény rövid tartalma ez: Brankovics szerb fejedelem győzelmi ünnepet ül szövegeteseivel, a magyarokkal a törökök fölött; midőn Albert magyar király halála hírére a magyar vezérek, Székely és Hunyadi László csapataikkal visszatérnek honukba. Szerbia öreg despotája idősb fia István közjögi opposíciója ellenébe szövetséget köt a törökökkel, és tüzszul adja két fiát. Ulászló alatt a magyarok Szerbiába törnek; e híre Murat szultán, ki a szerb udvarnál tartózkodása alkalmával lánggyul Brankovics bájos leánya, Mara iránt, és viszont, — frigysséget sejtve, eléggé udvariatlan leendő sógorainak szemeit kiszúrtni és így toloncoztatni őket vissza ősz atyjuk elébe. A közönség két adagban kapja — bár emelkedett szép zene kíséretében — az atyai fájdalomnak a viszontlátásuk nyílvánuló kitöréseit, pedig egy is elég lenne az ilyen siralmas helyzetből. Brankovics — kinek leányát Murat időközben, és pedig ugy látjuk, nem épen ennek akaratára ellenére elragadta és (már ugy mohamedán módra) nőül is vette — bosszút esküszik a török ellen, a magyarokkal egyesül, Muratot megveri, táborába hozza és sebet kapva, a három sátrában gyermekei karjai közt meghal. Mara egy „ah!“ sikoltással lero-gyik, s a függőny 11 órakor legrödi.

E magában véve gyenge conceptió elég alkalmat nyújt a legvalóságosabb jelenetekre, s ez a földolag. Zajos harci indulók váltakoznak a szerelem lyrai ömlengésével, népesség, katonaság hatalmasan szerepel és épen ily szétszórt csatározás miatt annyi kisebb szereplőre, hirnőkökre, szolgálókra, követekre, stb. van szükség, hogy alig hiszszük, hogy e dalművet vidéki színházaink akármelyike adadni képes volna. A karok sok helyt kettős, sőt hármasak, és így nagy személyzetet igényelnek; hát még az a tömörkedő statisztika: magyar, török és szerb sereg, török három és szerb skuptsina.

Az előadás minden részében kitűnő volt. A főszerep és oroszánréz Brankovics művészi személyesítőjét Odryt illeti, ki mellé méltóan sorakoztak Ellinger atya és leánya, Tannerné, Pauli és a többiek. A rendezés és kiállítás kifogástalan, és minden részében izlésteljes, helyenként pompás volt. Ki is hitták érte Molnár és Lehmann mestert. Különösen kiemelhetjük a negyedik fölönás díszes rendezésében a török három sátorát, mely valódi keleti fényvel tárult a néző elé s méltó háttérül szolgált a változatos képleteknek és táncoknak, melyek Rotter Irma könnyed, kifejező táncza körül csoportosultak. A közönség — mely szokatlan díszesen és szép számmal jelent meg, (ott volt valamennyi volt-, jelenlegi és kandidatus miniszterünk, az osztrák delegáció és közös kormány számos tagja) jól mulatott és sokszor kihívta az érdemekben öszült zeneszerzőt. E taphoz mi is hozzájárulunk, és bizton merjük állítani, hogy azt Erkel valóban megérdemelte.

T. L.

Irodalom és művészet.

— Idősb Zeyk Miklós hátra hagyott irományaiból (összeszedte és kiadja Zeyk Ádám) megjelen a második kötet is, Tettey Nándor kiadásában, díszes kiállításban. A munkáról mai életrajzunk bővebben emlékezik. Itt elég annyit mondanunk, hogy a szerkesztés tagadhatatlan gyarlóságai dacára is érdekes s becses munka. A 408 és 454 lapra

terjedő két kötet (5 frt előfizetési ár után) bolti áron 6 frt.

— „Szépességi képzés gymnáziumainkban” című alatti jelentek meg összegyűjtve Károly Gy. Hugo kassai (prémontéri) főgymnáziumi tanár módszertani értekezései. Az irodalmilag is dícséretesen ismert tanár ez értekezésekben is világos főt, irodalmi tájékozottságot s a szépirodalmi tan-anyagának a gymnázium különböző osztályaiban való beosztása iránt általában helyes érzéket tanúsít. A könyv Kassán, Werfer Károlynál, középkereskedő (kissé régies) csinnal nyomtatott. Pesten Aigner bizottmányul jelent meg, 171 lapra terjed s ára 1 frt 20 kr.

— „A mechanika alapjai” című művet rendkívül szükséges alkalmazzák. Ez a című magyar tud. akadémiái által a magyar hölgyek diávjával nemrég koszorúzott pályaműnek. Irta dr. Bardocz Lajos. A 225 fűzetes művel ellátott mű ára 2 frt. Kapható az Eggenberger-féle akadémiái könyvkereskedésben. E hiányt pótló munkának célja az, hogy a mechanika alapjaitól kezdve a legújabb mechanikai és fizikai ismereteket meg a magyar olvasó közönségéig, az által igyekezett Bardocz megközelíteni, hogy lehetőleg mellőzve a nálunk csak nagyon korlátozott számú közönségre számítható és csak terjedelmesebb munkába való matematikai fejtegetéseket és bizonyításokat, a följelölt törvények igazságát gyakorlatilag kísérletek által igyekezett kimutatni s a természet és mindennapi élet tényszerűségeivel fölvilágosítani, a nélkül azonban, hogy ez az alapszámú rovárszám történetét volna.

— A nemzeti színház könyvtárából Pfeiffer Ferdinánd kiadásában megjelent a következő öt fűzet: „Marcel” dráma 1 fűlvonásban. Irta Sandeau Gyula. Fordította Paulay Ede. — „Képirok.” Vigjáték 3 fűlvonásban. Irta Wilbrandt Adolf. Fordította Erdélyi Béla. — „Mi a jel szó?” Vigjáték 1 fűlvonásban. Irta Gaudeur Jean. Fordította K. T. — „A véletlen.” Vigjáték 1 fűlvonásban. Irta Varga János. Alapszámú Barilli novellájából. — „Brankovics György.” Eredeti dalmű 4 fűlvonásban. Zenéjét írta Erkel Ferencz, szövegét Obernyik Károly drámája után Ormai és Odry. Az előbbi fűzetek ára 40 kr, az utolsók 50 kr.

— Ifj. Csáthy Károly debreczeni könyvtáros Surányi Gyula ref. lelkész „Lelki buzgóság hangjai” című imakönyvére hirdet előfizetést 1 frt 20 krajával.

Közintézetek, egyletek.

— A közgyűlés napja volt május 17-ike. Egy-egy napra alig esett még annyi össze-
jövétel, annyi gyűlés, értekezés, mint a múlt vasárnapra. Az egyleti élet elevenségét mutatja ez, s hozzá ez a levenségben mindenütt életerő is nyilvánult, a minek elég bizonyítéka, hogy a közgyűléseken tett jelentések mind gyarapodásról szóltak, a mi e mostoha időben örömdetesen meglepő. A közgyűlések képét a következő rövid vonásokban ismertetjük:

A mérnök- és építész-egylet Hienronyi Károly elnöke alatt folyt le, s az évi jelentés a társulat szellemi és anyagi gyarapodásáról szól. Csillag-utczai szép házában költségei teljesen fűdőzve vannak; tagjainak száma 1206; a tagsági díjakat is jobban fizették be, mint előbb; a könyvtár 47 kötetet gyarapodott; az összes bevétel 72,066 frt 82½ kr, kiadás pedig 70,978 frt 7½ kr volt, s így a pénzkészlet 1088 frt 75 kr; az egylet „Kölöny”-e, melyet eleintén három tag áldozatkészsége indított meg, ezernél több előfizetővel bír, stb. Volt, a ki e tartalmas folyóirat helyett népszerű hetikölönyt indítványozott, de megmaradtak a mostaninál. A most alakuló „temesvárdi mérnök- és építész-egylet” a budapestinek főkegyelele lesz. A műszótár azonban, mivel a tagok nem dolgoztak elég buzgóan és a szerkesztők is betegeskedtek, még nem készülhetett el.

A képzőművészeti társulatnak a művészek háza ügyében alakított bizottsága is ülést tartott Majláth György elnöke alatt. Keleti Gusztáv tett jelentést az ügy miben létéről, e helyen is közölte a társulat közgyűlésén elsorolt adatokat. A bizottság értesülvén, hogy Rudolf trónörökös a magyar művészek házában védnökségét hajlandó elfogadni, küldöttséget választott, mely a királyt fölkéri,

hogy ezt megengedni méltóztassék. Továbbá lelkes, ügybuzgó férfiakból bizottságot alakítottak a szükséges pénz beszerzésére és elhelyezésére. Legfőbb szászzer forintra lesz még szükség. E gyűlésben Tüsch levélben háromszáz forintot ajánla föl a művészház építésére, b. Podmaniczky Frigyes pedig kétszáz forintot. Majláth György kijelenté, hogy a bizottsági elnökséget szívesen viszi, míg dolgai engedik.

Az országos iparegyesület a város házában közgyűlésezett, s Keleti Károly nyitotta meg hatóságos beszéddel, melyben főképp azt hangsúlyozta, hogy az egyesület mind jobban erősöbül hivatása körében. Az év közben lemondott Weninger Vincze helyett Szilágyi Józsefet egyhangulag elnöké választották. Az évi részletes jelentés után bizottsági tagokat választottak.

Az állatkerti részvénytársulat közgyűlése örömdetés érdekeltség közt folyt le. Az évi jelentés tudatta, hogy a lefolyt évben nagyobb számmal látogatta a kertet a közönség, mint az előbbi években. A közgyűlés egyetemes elhatározta, hogy ezenül az egész évre bérelt jégycet árát 10 frtról 5 frtra szállítja. Azt is elhatározták, hogy a várost fölkéri, hogy az intézetet vegye pártfogása alá, mint ezt külföldön is teszi minden város.

A nőképző-egylet is szépen gyarapodott a múlt évben. Tanintézetében, melyben a leányok teljes képzékézet nyerhetnek, jelenleg százhusz növendék van, ezek közt 42 belkő, kilencz ingyenes s öt fél-tandíjas. Az egyleti tagok száma is szaporodott. A vagyon 26,445 frtot tesz, nem számítva bele a tanodai fölszerelést. Tan- és ellátási díjakból 17,043 frtot vettek be, míg a tanodára 22,991 frtot fordítottak, s így 5648 frttal pótlótk az egyleti pénztárból. Az egylet engedélyt nyert az „országos” cím fölvételére, s közelébb küldöttséggel fogja fölkérni a közoktatási minisztert, hogy a tervezett két állami tanítóképződe helyeül Máramaros és Miskolczt válassza.

A fővárosi tanítók segélyegyletnek közgyűlésén Zichy Antal elnököl, kinek az egylet alapításáért köszönetet szavaztak s elnöknek is megválaszták. Alelnök Bója György lett, titkár pedig Lukits Vendel. Ez egylet tőkéje most 3500 frt, melyhez a város által följelölt hateret frt járul még. Weisz Bernát száz forintot küldte az egyletnek, születésnapja alkalmával.

A magyar tud. akadémia máj. 18-án tartott heti ülésén nevezetes eseményt jelentettek be. A magyar nyelv nagy szótára be van fejezve. A tiszteletreméltó Fogarasi János jelentette ezt, ki Czuczorral együtt 1845-ben fogott a munkához, de már 1831-ben tervezték azt. A nagy munka 6 kötetből, 570 ívből és 110,784 cikkből, ugyanannyi szó értelmezéséből áll. Kiegészítéül lesz még egy pótlék kötet. A szótár készítésében négy főirány szolgált vezérforralul: az egyes szók és szóalakok gyűjtése, nyelvtani sajátosságok tisztázása, lehetőleg bő értelmezések és elemzések összehasonlítása a rokon nyelvek szavaival. Nagy éljenekkel fogadta az akadémia e jelentést, s Pulszky Ferencz az akadémia nevében mondott köszönetet az öreg tudósak. Toldy pedig a „hála” szót kívánja jegyzőkönyvbe vezetett, mit az akadémia ünnepélyes föllállással fogadott el. Az elhunyt Czuczorról szintén benne lesz a jegyzőkönyvben a megillető elismerés. — Az éljenek csillapodása után Ring Mihály mint vendég „A legnépesebb görög regényről” értekezett. A görög regény története nem fekszik előttrünk egész teljességben. Az ide vonatkozó első irodalmi nyomok és a régiebb regény főképviselei, efézusi Xenophon és Heliodor művei közt ugyanis házagot veszünk észre, melyet valaha az összes görög regényeknek ma már elveszett prototypója töltött ki. A görög regény célja a szerelem mivoltáról való értekezés volt az erkölcsi tanítás szempontjából, s a szerelem rajzolásában Platon követtek. Szónok ismerteti a régi görög regényírókat, elemzi Xenophon és Heliodor műveit.

Az értekezéseken kívül az ülés folyó ügyekkel is foglalkozott. A tudományos cimgyűjtésében kiküldött bizottság jelentette, hogy a történeti repertorium első kötete, Szinyei József szerkesztésében sajtó alatt van. Minthogy azonban Szinyei már a természettudományok egy részével is elkészült, a harmadik osztály is külön repertoriumi bizottságot ohajtana alakítani. Hosszas tanácskozás után abban állapodtak meg, hogy a repertoriumi bizottság eleinte megválasztott hat tagjához az exakt tudományok osztályára nevezzen meg három és e kiegészített bizottság állapítsa meg a tárgyak sorrendjét. — Bejelentett Bésán Józsefnek 40,000 frtos hagyatékát, melynek kamataiból természettudományi vagy mennyiségtani munkák lesznek jutalmazandók.

A Kislady-társaság e hó 20-án tartott ülésén Degré Alajos „A társaság” című alatti beszélt olvasott föl, melyben a vidéki magyar életet gunyorosan festi, s különösen a kisvárosi ugynevezett „hante volde”-t, a „társaság színé”-t ügyesen szatirizálja. Utána Vulcanu József, a társaság külső tagja, több román népballadát olvasott föl magyar fordításban. A balladák címe: „a holló és a gyűrű”, „Zsigmond király” és „a megunt férj”, végre „a király és a nővére”. Egy, „a fenyő és a hárs” című kölői népmesét is bemutatott. Ezután néhány folyó ügyet adott elő a titkár. A társaság a Grozescu Julián s Ember György által szerkesztett román népballada-gyűjtemény legközelebb kiadni szándékozván, fölkérte Vulcanu Józsefet, hogy az ő fordításainyaival is gazdagítsa e mű tartalmát, mit ez utóbbi szívesen átengedett. Tornyai Schossberger Vilmos özevgye 400, Verebi Végis István ur pedig 100 frttal léptek a társulat alapítói tagjai közé.

Az ötödik magyar jogászgyűlés e hó 24-én este kezdődik az ismerkedési estélyvel, a „Hungária” disztermében. Huszonötödikén reggel 9-kor a régi városház nagytermében teljes ülés lesz jelentésekkel és választásokkal; délután kirándulás az állatkertbe; 26-án és 27-én d. e. 9-kor és d. u. 3-kor szakosztályi ülések a jogi egyetem terméiben; 26-án este diszeloadás a nemzeti színházban; 27-én este fél kilenczkor társas-estély a „Hungáriá”-ban, 28-án d. e. 9-kor, s ha szükség lesz rá, d. u. 3 órakor is teljes ülés; este fél kilenczkor pedig bankett a „Hungáriá”-ban, melynek terme szolgál általában állandó találkozási helyül. A gyűlés központi irodája az uri-utca 8. számú házában, az ügyvédgyűlés helyiségében lesz, s ott lehet majd kapni a diszeloadásra és bankettre jegyeket. A „Magyar Themis”, mint hivatalos közlöny, a gyűlés alatt napoként reggel fog megjelenni s a tagok közt ingyen osztják szét.

Az orvosok és természetvizsgálók nagygyűlésének bizottsága nyalag kihirdette a pályakérdéseket, melyeknek határideje 1875. június 15-dike. Ezek: dr. Kovács S. Endrétől száz arany a hazai ásványvizek leírására; dr. Szurmák-féle kétszáz forint a sápkórság befolyásáról irandó műve; dr. Halász Géza száz aranya az 1870. június elejétől 1875. június elejéig megjelent állatorvosi legjobb műre; a dr. Poór Imre száz aranya egészségügyi törvényjavaslata; s háromszáz forint káros népbabonák tanulságos és népszerű leírására.

A délmagyarországi régészeti és történelmi társulat e hó 21-én tartotta közgyűlését Temesvárt, számos tekintélyes tag és nagy hallgatóság jelenlétében, Ormós főispán elnöklötte alatt. E gyűlés után diszbed volt, este pedig előadás a színházban.

Egyház és iskola.

A székesfehérvári káptalan az elhunyt Jekelfalussy püspök halála következtében Paufer János címzetes püspököt választotta püspöki helyettesül.

Két új tanítónő képző föllállítási költségeit vette föl a jövő évi költségvetésbe a közoktatási miniszter. E két képző Kassán és Győrben fog föllállítani.

Adományok iskolai célokra. A közoktatási miniszter közönlöket nyilvánít Bágya Zsigmond hunyadmegyei szolgabírónak, ki Ganczágán a közszéki iskolának a kellő famennyiséget s közlegelő részt ajándékozott; gr. Toldy-Horváth Lajosnak, ki Oláh-Brettyén iskolai kertnek kültelket, s Szilvássy Kálmán birtokosnak, kik ugyanott iskolára bérletet adtak.

Balesetek, elemi csapások.

A margitszigeti hidnál szerdán egy kotróhajóval horgonyt akartak vetni, de a horgony láncza elszakadt s a nagy víz a kotróhajót a hidállvány második ivezető alá csapta, mely száz meg száz gerendából álló támasztékon

nyugszik még. Itt sok rombolás történt, míg végre a hajó beélve magát a gerendázat közé megakadt. Embéret nem esett áldozatul.

A fiumei kikötő építésénél a tenger partjainak kitöltésére tömérdek kő szükséges, úgy hogy egész sziklahegyeket robbantanak szét dynamittal. Martinschitzában van az építő társaság kobányája s a robbantásokat mindig nagy közönség nézi. Közélebb ily alkalommal szerencsétlenség történt. Az akna ugyanis a helyett, hogy — mint eddig a többi robbantásoknál történt — rendszeresen leoldotta volna a kiszámított hegyoldalt, egy földdel tömött részre akadt, melyen át aztán teljes erővel röpült a kőzár a nézősereg egy része felé, darabokra szagattaván egy 13 éves fiú és majdnem egészen eltemetve annak nővérét. A két áldozathoz legközelebb állók látván a veszélyt, rögtön földre borultak s csak így menekültek meg a hasonló sorstól. Mondják, hogy a légnyomás ez alkalommal oly erős volt, hogy több nő elájult.

Mi ujság?

Kossuth születési napjáról. Tállyáról a következő levelet vettük:

Miután még mindig találkoznak egyesek, a kik a lapokban avval foglalkoznak, hogy hol és mikor született Kossuth Lajos: azért nagy hasznára a folyó év máj. 4-dikén hoztam intézett levele után bátor vagyok a t. szerkesztő ural közölni, miszerint Kossuth Lajos 1802-ben, Zemplénmegyében, Monokon született, — a napot és hónapot elefejtette, de úgy emlékszem, hogy „nem áprilisban, hanem szeptemberben, 16-ik s 19-ik közt, alkalmasint 19-ikén.”

„Emlékszem” — mondja — „az aranyzott rézsztos nagy családi bibliára, melyből szokás volt atyám házában vasárnapokonként néhány fejezetet fölolvadni, s egy-egy szoltárt elénekelni, s melybe az én s nővéreim születésnapjaink, a keresztes adataival, ősi szokás szerint be voltak jegyezve. A szüleim emléke iránti kegyeletnél fogva ereklőül becsülné e rézsztos bibliát, ha megvolna. De nincs. Elpusztult ez is viharos életem fergeteiben, mint sok egyéb, mire az epedő honszeretet s az emberi érzelm, mire ész és szív becsot helyeztek.”

Ezt nem azért közlöm, mintha én, mint lelkész, azt akarnám mondani: Lásstok, hogy neveltek a nagy emberek, hanem egyszerűen azért, hogy ha ez a rézsztos biblia történetesen megtalálhatnék, mindeneke földeritene. — Tállyán, máj. 20. 1874. — Az evang. lelkész.

Budavár bevételeknek 25-ik évfordulója e hó 21-én volt. Minden évben megülik ezt, fölkérésre a sirok ama hosszú sorát, mely a krisztinavárosi temetőben valóságos barázda, s vad-rőzsa és tüzes lilium nőtte be. Korhadt fakerecskék, s középen nagyon egyszerű kőpyramis rajta az emlékeztető. Csütörtökön virágkoszorúk ékítették a keresztet s a pyramist, s a kik azok alatt nyugosznak, azok lelki nyugalmáért reggel gyászmisét mondatk a krisztinavárosi templomban. Délután pedig a fővárosi honvédegyletek fölhívására a Horváth-kertben gyűlt össze a közönség, s Gáspár András honvédtábornokkal együtt megjelent sok régi harcos is, valamint képviselők, továbbá a menház rokkant lakói, egyenruhában. Nemzeti zászló alatt vonult ki a menet a nagy sirhoz, hol a „Szózat” éneklése után Feleki Miklós volt honvédszázados mondott rövid, hatásos alkalmi beszédet. Ezzel koszorúkkal börtötték el a kő-emléket, s a közönség csöndesen szétszolt.

Az akadémiának egy ütközetet kell eldönteni. Ugyanis a bácsmegyei Hegyes község az 1849. évi július 14-én vívott csatában elesettek emlékére szobrot akar állítani. Azonban a közel fekvő Szeghegy és Feketehegy e csata tüzeének szintén színhelyét képezvén, most neheztelnek, hogy a szobor-bizottság egyszerűen csak „hegyesi csata”-nak nevezi a szabadságharcot s a vitéz epizódját. Ezzel együtt azokat fölmerült az a kérdés, melyik község kötelessége lenne a szobormű fenntartása fölött örködni. Most tehát a tud. akadémia történelmi bizottságához fordultak, hogy döntené el, vajon a „hegyesi csata” elnevezés jogosult-e, vagy sem. Kéri egyetemes mind az akadémiát, hogy a kérdést még a szobor leleplezése előtt, augusztusig, döntsé el.

Csillagda. Ó-Gyallán Konkoly Thege Miklós már fölépítette új csillagdját a park-

ban, s az eszközöket is benne föllállította. Az új csillagda, mely célszerűség és kényelem tekintetében semmi kívánnivalót nem hagy fenn, emelést épült; e mellett bent forgótetűjű kupola, egy tágas délkör-szoba s hordozható kisebb mellékeszközök számára csarnok van építve. A földszinten a lépcsőház, egy szoba a fényképezés számára, a homlokzat két szárnyán pedig a tulajdonos dolgozó- és a csillagjai segédek lakó szobája van. A távcsövek a földről fölnyúló, elszigetelt erős oszlopokon állanak, s így az állandóság biztosítva van. A nagyobb kupolában a Browning-féle nagy reflektor van föllállítva, a kisebbekben pedig az eddigi észleleteknél használt refraktor. A rendes észleletek most már nemcsak az astrophizikában, hanem a bolygók és állócsillagok mozgásait illetőleg is megkezdődtek. A nagy távcső segítségével a Jupiter aequatorialis sávján tett észleletek oda mutatnak, hogy a reflektor fénytéljességére nézve föllihaladja a berlini, hamburgi és párisi nagy reflektorokat is.

Egy bajor, a ki magyar ember. Münchenből Biäsch Agoston nevű úr ember nyílt levelet ír a „Föv. Lapok”-ba s kijelenti, hogy a magyar nemzetet nagyon megszerette, harmincz év óta jár magyarosan, fiát magyarul taníttatja s már júliusban Budapestre költözik, s családjaival együtt a magyar nemzetbe olvad, melyet annyira szeret. Ez a derék magyarbarát, ki a müncheni magyar társaságnak is tagja, nagyon el fog csodálkozni, mikor Budapestre érkezvén, látni fogja, hogy kivüle alig visel más magyar ruhát.

A magyar nyelv megtanulhatására az osztrák állami vasutársulat igazgatósága három iskolát állított föl, melyekben hivatalnokai a magyar nyelvet elsajátíthatják és pedig, Budapest, Temesvárt és Bécsben, s e célra 12,000 frtot utalványozott, kimondván egyetemes mind, hogy előléptetéseknél határozott előnyben részesülnek azok, kik a magyar nyelvet bírják.

Nagy csolnak-verseny lesz pünkösöd első napján a Dunán, melyet a fővárosi csolnakázó-egyletek rendeznek, s részt vesznek abban bécsiek is.

Az állatkert a schönbrunni kertből állatokat fog kapni. Ő felsége ígérte meg ezt a küldöttségnek, mely az állatkert érdekében járult hozzá. Szükséges is a gyarapodás, mert tavaly sok állat elveszett, többi közt az oroszlanok is.

A zord időjárás, mely az utóbbi napokban dühöngött, a fecskeket nagyon pusztította. A Gellért-hegy házákaiban mindenütt találnak élettelen fecskeket. Oda menekültek a hideg elől, s minthogy rovar sem röpösdhetett a légben, a hideg és éhség egyaránt öldölte őket, vagy megdermesztette.

Látogató a királyi lakban. Pár nap előtt a budai királyi palota udvarán egy fiatal ember fedetlen fölvel, pongyolán öltözve egy zsandárnak megparancsolta, vezesse őt a fölségéhez, mert hivatta. Beszédből elmezavart állapotát fölismerték s a Rókus-kórházba szállították.

Irsáról írják a „M. Állam”-nak, hogy ott nem régebben halt meg egy özevgy asszony az iparos osztályból, ki 16 éves korában ment először férjhez: első férjével élt 6 évig; második férjhez ment előt özevgy volt 1 évig, ezután másodszor ment férjhez, második férjével élt 36 évig; annak halála után özevgy volt 1 évig, harmadszor is férjhez ment s harmadik férjével is élt 36 évig.

Rejtélyes gyilkosság. Kobányán egy Barta név alatt általános ismert varró 1873. november havában hirtelen eltűnt, s a kipuhatolással tett lépések eredmény nélkül maradtak. Most Wagner, kobányai birtokos és építész, a közti vaspálya-társaság kobányai pályaudvarra közelében fekvő háza udvarán megigazittatván a kutat, a munkások ennek vízeiben egy nagy mérvben elrothadt női hullát találtak, melynek torka el volt metszve. A hullában a fentemlített eltűnt varrónőt ismerték föl. Minthogy a kut néhány mázsányi kőlapját egyes ember nem emelheti, valószínű, hogy a rejtélyes gyilkosságának több részese volt. A vizsgálat ez eset földerítésére folyamatban van. A gyanu Loeschdorfer Adolf nevű ismert tolvajra esett, ki a meggyilkoltat ismeretségben állt, s kit a lány föl is jelentett halála előtt, hogy fenyegeti őtet. A holttest azonososságot öltönye és a nála talált ládákban bizonyított be.

— Petarca halálának 500-ik évfordulója július 18-án volt, s a szerelmi dalnok emléket Olaszország minden irodalmi köre készült megülni. A páduai egyetemen, melyen Petarca utolsó éve nagy részét töltötte, e célból bizottság alakult, mely a Petarca körül érdemeket szerzett külföldi tudósokat is meghívta. A többi között ki fogják állítani az összes kéziratokat és kiadványokat, melyek Petarcára vonatkoznak Olaszországban léteznek.

Halálozások.

Jekelfalussy Vincze, székesfehérvári püspök, ki mint a pápai családhozatalanság legbuzgóbb híve volt ismeretes, meghalt e hó 15-én Rómában; hol utóbbi időben gyakran időzött. Jekelfalussy a szabadságharc idejében hazafian viselte magát, miért száműzetést is szenvedett; utóbbi években azonban elveszté népszerűségét, 72 éves korában hunyt el, s holtteste e hó 18-án beszenteltvén, Székesfehérvárról fogják eltemetni.

Ary Ödön, a kereskedelmi miniszterium helyettes államtitkára, meghalt mellbajban 32 éves korában. Az újabb nemzedék egyik kitűnőbb képessége volt, s a kereskedelmi miniszterium eleven lelke. Ezt habozás nélkül kimondta Bartal miniszter is, mikor nem régebben átvette a kereskedelmi tárczát. Nemesak mint hivatalnok tūnt ki ernyedetlen buzgalommal, de a szakbizottságokban is tevékeny részt vett s az utóbbi években, mint a miniszter helyettesítője, nem egyszer kellett figyelmet a képviselőházban is, éles érvelése, jó előadási képessége folytán. Fiatal özevgyt s két árva hagyott hátra.

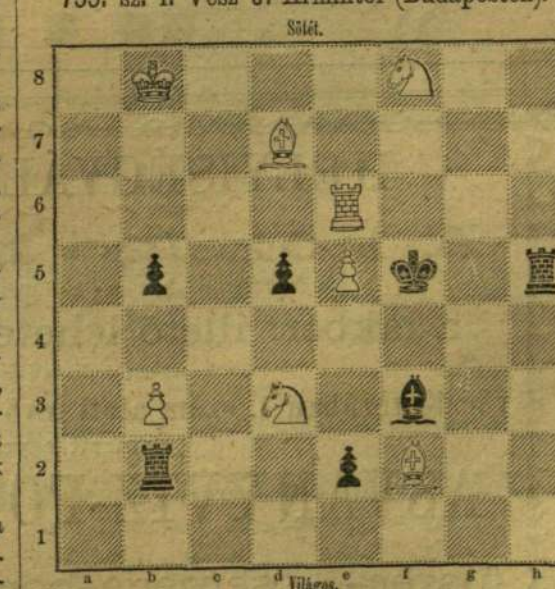
Lenkey Károly, 1848-ki honvédekredes, Heves- és Szolnokmegyék főszámvevője, elhunyt e hó 18-án Egerben 73 éves korában. A szabadságharc egyik kiváló bajnoka volt, ki a világi katasztrófa után hosszú fogságot is szenvedett. Közbecsülésben élt, s halála mely részvétet keltett. Örökösévé a honvédménházat tette.

Polgár László, a sz. benedek-rendi szerzet neszora, a dömlői apátság tagja, elhunyt 92 éves korában.

Meghaltak még: Győrben a köztisztletben élő Perlaky Dániel érdemes polgár neje, szül. Dörner Emilia asszony 65 éves korában; Bajsai Vojnics Pálné, szül. Antunovics Anna asszony a fővárosban 27 éves korában, és Szabadkán temették el; Varju Mihály né, szül. Csintalan Ilona asszony 25 éves korában Ludányban, Nógrádban.

SAKKJÁTÉK.

755. sz. f. Vész J. Armitól (Budapestén).

Világos indul és a negyedik lépésre mattot mond.

A 750-dik számú feladvány megfejtése.

(Gelbfuhs O.-tól. Bécsben.)

VII.	Söt.	VII.	b)	Söt.
1. V4—b5	Kf4—e4 (a)	1.	Kf4—g5 (c)	
2. Vb5—b1†	K4—d5	2. Vb5—c5	tetsz. sz.	
3. Vb1—b7†	Kd5—cb—e4	3. Hh4—g2	† t. sz.	
4. Vb7—cb	h4—b4 matt.	4. V—Fe1—h4 matt.		

a) 1. Kf4—e3 (b) 1. Hb7—c5
2. Hh4—g2† K t. sz. 2. Vb5—d3 Kf5—d3
3. Fe8—cb matt. 3. Hh4—g2† K tetsz. sz.
4. Fe8—cb Fe1—h4 matt. e) 1. Hb7—c5
2. Vb5—d3 Kf5—d3
3. Hh4—g2† K tetsz. sz.
4. Fe8—cb Fe1—h4 matt.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Gelsen: Glesinger Zsigmond. — Sárospatakon: Gábor: Károly. — Debreczenben: Zagyva Imre. — Sziget-Csösz: Mayer Károly. — Csáczán: Piek Mór. — A peni sakkár.

Statistikai jegyzetek.

— Budapest népesedési mozgalmak április hónap. A fővárosi statisztikai hivatal havi kimutatása szerint április hónapban elhunytak 1294 gyermek, elhalt ugyanazon időben 1332 egyén, a halálozások többsége tehát 38-at tesz. Az év eddig lefolyt 17 hetére összesen 4478 születés esik, halálozás pedig 4423, s így ezen időszak alatt a születések 55 esettel muljakk felül a halálozásokat. A múlt hónap konstans nagymérvű halandóság e hónap némileg apadt ugyan, azonban jelenleg is igen magas fokon áll. A halottak száma 1226-at tesz: ezek között volt 362 első korú elhalt gyermek. Esetek az egész hónapban 184 fordult elő: az esetek párok között volt 38 vegyes vallású.

Különféle.

— Szabad-e fűtőolaj színházban? Januárban a nemzeti színházban Szigeti Ede tenorista lépett föl egy párszor. Az erkélyen három ur: gr. Eszterházy Miklós, egy Baldácsi báró s egy Bissingen gróf fűtőolaj. A rendőrség fölírta nevüket, de mivel a két első csakhamar elutazott, Bissingen grófot egyedül vonták felelősségre a rendőrség 50 ft. pénzbírságra ítélte. A gróf a belügyminiszterhez felebbezett, mely az ítéletet megsemmisítette, azzal az indokkal, hogy a fűtőolaj ép ugya nem-tettség jele, mint a tettség jele a taps.

— Az amerikai világkiállítás aligha megtörténik 1876-ban. Az onnan érkező jelentések szerint az amerikai képviselők idegenkednek az eszmétől, és nem hajlandók a szükséges költségeket megszavazni; az iparosok közönyösen, a sajtó pedig hasonlóképpen alig foglalkozik a tervvel, kivéve néhány itt-ott megjelenő cikket, melyek reklámozni szeretnének csinálni.

Annyi bizonyos, hogy az osztrák-magyar birodalom iparosai sem kapnak nagyra az alkalmat, miután a bécsi kiállítás is tetemes összegeket nyel el. Mindenesetre jellemző, hogy a legmodernebb állam nem áldoz századunk ez ipar-molochjának.

— Hal- és rákfenyészés. Zambori Vilmos a fumeirév-hivatal kapitánya, terjedelmes emlékiratot nyújtott be a keresk. miniszteriumhoz, a tengeri haltenyésztésnek miként emeléséről. Ugyancsak Zambori Vilmos, a magyar kormány által segélyeztetve, Buccariban egy rákfenyészést és Martinschitzában egy osztrigatenyésztést állított föl. Gr. Szapáry Géza ottani kormányzó érdeklődik az ügy iránt, és részéről mindent megtesz annak előmozdítására.

— Andrassy vörös könyvéről egy berlini lap gunyverset közöl, a mely ilyen rigmusokban adja elő a vöröskönyv tartalmát:

A német birodalomban,
All minden legjobb Ordnungban.
Poroszország meg, mint tudjuk,
Északabb fekszik, mint honunk.
A muszákkal adunk-veszünk,
Kaviart nálok keresünk.
Angliából gróf Beust írja,
Hogy ott még mindig „Yes“ a „Ja“.
A böcsök nekünk Frankhonba
Mitsem mondanak, azt is sugya.
És a pápa, ha nem beteg,
Egészséges mint a retek.

Nemzeti színház.

Péntek, május 15. „A tudós nők.“ Vigjáték 5. felv. Irta Mollière; ford. Arany László.

Szombat, május 16. „A troubadour.“ Opera 4. felv. Zenéjét szerzte Verdi. (Ormény L. k. a. föllepteil.)

Vasárnap, május 17. „A ripacos Pista dolmánya.“ Népszínmű 3. felv. Irta Rákosi Jenő.

Hétfő, május 18. „A nők az alkotmányban.“ Vigjáték 3. felv. Irta Tóth Kálmán.

Kedd, május 19. „Az idegesek.“ Vigjáték 3. felv. Irta Sardou; ford. Feleki M.

Szerda, május 20. Előszór: „Brankovics, Szerbia despotája.“ Eredeti opera 4. felv. Zenéjét szerzte Erkel Ferencz.

Csütörtök, május 21. „Csók.“ Vigjáték 3. felv. Irta Dóczy Lajos.

Szerkesztői mondanivaló.

— M.-Vásárhely. T. L. A küldeményt köszönettel vettük, s a kívánság szerint fogjuk felhasználni, legfőképpen az időre nézve lehet egy kis különbség.

— P. Sz. P. Itt-ott egy szerencsés vonás elárulja a természet s élet gondos megfigyelőjét; a kedélyesség sem hiányzik e költeményekből. Mégis egészben véve nem jók. Hosszra vannak nyújtva; a gondolat nincs eléggé összeszedve bennök; határuk azért szétfolyó. Kísértés meg jobban összevonni s tömöttebben és erősebben fejteni ki, a mit akar.

— Rinyaszentkirály. M. I. A főváros nevezetesen jótékony intézeteiről sorra adunk ismertetést, s azok közt mindenesetre helyet fog foglalni a kérdészet is.

— Kecskemét. K. S. A. Jó lesz tárgyát, címét, terjedelmét is tudatni annak a régi kéziratnak, úgy tán könnyebben rá akadhatunk.

— Körösbánya. N. az ígért teljesítését elvárjuk; ama vidékek életéről is szívesen vesznék egyszerű-mászor tudósítást.

— Jolsva. M. A. A hírdetéseket kizárólag a kiadó-hivatal kezeli; tehát ez ügyre vonatkozó mindennemű küldeményt egyenesen a kiadó-hivatalhoz kérünk intézteni.

TARTALOM.

Idősb Zeyk Miklós (arckép). — A talált ibolya. — „A fehér lilium.“ (vége, képpel). — A Körösvölgy szépségei (báron képpel). — Temetők és temetés Párisban, I. — Az állatok harca (folyt.). — Utazás a tenger alatt (folyt. képpel). — Egy-veleg. — Melléklet: Piros pünkösdi napján. — Modor (vége). — A hétről. — Brankovics György. — Irodalom és művészet. — Közintézetek, egy-letek. — Mi újság? — Halálozások. Statisztikai jegyzetek. — Különféle. — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakk-játék. — Heti napár.

Felelős szerkesztő Nagy Miklós.
(L. cukor-utca 11. sz.)

HETI-NAPTÁR.

Hónapi- és Hetnap	Katholikus és protestáns napár		Görög orosz napár	Israelliták napára	N a p			H o l d								
					hossza	kél	nyug.	hossza	kél	nyug.						
május																
24 Vasár	D Pünkösdras.	D Pünkösdr.	12 F 6 Epiphan	Siván R.	8	63	4	16	7	37	167	34	0	37	1	57
25 Hétfő	Pünkösdras.	Pünkösdr.	13 Paoomius	9	64	1	4	15	7	38	181	51	1	45	2	9
26 Kedd	Nerei Fulop	Nerei Fulop	14 Izidor	10	64	59	4	15	7	39	191	12	2	50	2	23
27 Szerd.	Kántor bűjt	† Béda, Gyula	15 Glyceria	11 Tóbiás	65	56	4	14	7	40	202	59	3	55	2	39
28 Csüt.	Vilmos	Emil	16 Tivadar	12	66	54	4	13	7	41	216	48	5	3	2	56
29 Pént.	Maximin	† Miximin	17 Andronik	13	67	51	4	12	7	42	227	4	6	14	3	17
30 Szom.	Ferdinand	† Nándor	18 János D.	14 S. Behal.	68	49	4	12	7	43	239	13	7	25	3	45
Hold változása. ☾ Holdtelte m. izben 31. 8 óra 2 perczok.																

Hold változása. ☾ Holdtölte m. izben 31. 8 óra 2 perccel.

HÍRDETESEK.

HELYISÉGVÁLTOZTATÁS.

A közlgo házépítés,

melynek két év alatt meg kell történnie, másrészt pedig

a lakbért illető lehetetlen egyesítése

következtében, inditva látom magamat a

váci-utczában 1. szám alatt levő az „arany oroszán“-hoz
czimzett egyesült

ÁSVÁNYVIZ-FÖRAKTÁROM

fűszer-, csemege-borkereskedésemet
május 1-jétől felhagyni, s működésemet az

uri-utca 9-dik szám

zsibáros-utca sarkán a két matrózhoz czimzett

(az új postaépület áttelében)

jelenlegi fiókkereskedésembé összpontosítani,

tehát természetes ásványvizek május 1-jétől kezdve csak az utóbbi említett üzletemből
szolgáltatnak. — Ez alkalommal Önt a legszabadosabb és haladéktalan szolgálatomról
biztosítom, annál inkább, miután két üzletem egyesülve működésem s óvatosságom csak
egy üzletre van korlátozva. — Bárorkodván Önnek ezt becses tudomására hozni, felkérem,
miserint továbbra is igen becses megbízásával minél gyakoribban szerencsételni mel-
tőztással

250 (3-3)

Emresz Károly.

A „Franklin-társulat“ magyar irodalmi intézet kiadásában,
(Budapest egyetem-utca 4-dik szám) megjelent és minden
könyvtárnál kapható:

Vallás-, Erkölcsei és Társadalmi élet

1848 óta

Magyarországon.

(A magyarországi protestáns egyesület által 300 forinttal
jutalmazott pályamunka.)

Irta
Szeremlei Sámuel.

Ára fűzve 1 ft.

FÉNYÜZÉS

(Luxus)

a társadalmi életben és a nemzetgazdaságban.

Irta
Dr. Gerlóczy Gyula,

műgyaktemi tanár.

Ára fűzve 80 krajczár.

VEZÉRCSILLAGOK

vagyis

velős mondatok és költői gondolatok honi és külföldi
remekírók műveiből

Második bővített kiadás.

Ára fűzve 2 ft.

Lukovits József-rele fűszer-, thea-, rum- és borkereskedés Pesten, az ország-ut s cukor-utca sarkán:

1 font legfin. cukorarasu...	ft. kr.	1 font orosz thea ...	ft. kr.
veg száma ...	30	1 » finom melange thea	3, 4
1 » finom cukor süveg	28	1 » pecco virág-thea	4, 5, 6
száma ...	28	1 » zománcolt thea-szele-	
5 » legfin. Cuba kávé	5	1 » zománcolt thea-szele-	
5 » » jamaika kávé	4 80	1 » zománcolt thea-szele-	
5 » » mokka arabiai	4 80	1 » zománcolt thea-szele-	
5 » » kávé	4 50	1 » zománcolt thea-szele-	
5 » » ceylon arabiai	4 50	1 » zománcolt thea-szele-	
5 » » kávé	4 50	1 » zománcolt thea-szele-	
5 » arany-java kávé	5 50	1 » zománcolt thea-szele-	
5 » campino kávé	4	1 » zománcolt thea-szele-	
5 » campino kávé	3 80	1 » zománcolt thea-szele-	
5 » legfinomabb rizs	80	1 » zománcolt thea-szele-	
5 » közepeszerű	70	1 » zománcolt thea-szele-	

Ezenkívül ajánlom még mindennemű ásvány vizek, pezsgő-,
asztali- és csemege boraimat, továbbá Milly- és Flóra-gyertyákat,
Liebig-féle huskivonatot, s minden az e szakba vágó árucikkeket.
Az utolsó posta, vagy vasúti állomás pontos feljegyzése kérik
Valódi árak- és súlyértékért jótállás biztosítottatik.

(269 1-8) Tisztelettel Lukovits József.

265 **Frankenbergi technika.** (1-2)
Jutalomdíjazott
Bécsben.
Felsőbb technikai
tanintézet előke-
szülő tanodával.
Tervek az igazga-
tóság által.
Dr. Neubner Gyula.

A „FRANKLIN-TÁRSULAT“ magy. irod. intézet
és könyvnyomda kiadásában (Budapest, egyetem-
utca 4-ik szám) megjelent:

VILÁGTÖRTÉNELEM

rövid előadásban.

A legújabb történeti könyvekből tett jegyzetek nyo-
mán képezdek, polgári és felső leány-iskolák számára.

Irta Vasváry Benő, tanár.

Ő-KÖR.

Ára fűzve 60 krajczár.

NÉMET NYELVTAN

közép-, real-, polgári iskolák, képezdek stb. számára
s magán használatra.

Irta
Graf Jakab,

tanár a kolozsvári reform. főtanodában.

ELSŐ RÉSZ. — Ára 80 krajczár.

A NAGYAPÓ ELBESZÉLÉSEI.

Irta
Tóth József.

Színezett borítékban és egy képpel.

Keményen kötve 1 ft 40 kr.

DÖNTVÉNYTÁR.

A magyar kir. Curia semmítőszéki
és legfőbb ítélőszéki osztályának elvi jelentőségű

HATÁROZATAI.

Gyűjtötték
Dr. Dárday Sándor, Dr. Gallu József,
Zlinszky Imre.

X. folyam. — Ára fűzve 3 ft 50 kr.

A »Döntvénytár« X. füzeté egy általános tárgymutatóval van
ellátva, melyben a »Döntvénytár« összes tíz kötetében foglalt
elvi határozatok a polg. rendtartás és egyéb törvények s ren-
deleletek §§-ai szerint sorozva foglaltatnak. — Ezen általános
tárgymutató 13 nyomtatott ívre terjed és könnyebb használha-
tás végett az anyagelosztás szerinti repertoriummal van el-
látva, hogy hogy bármely határozat a nagy anyaghalmozatból
azonnal feltalálható.

Az 1873-diki
bécsi világkiállításán haladási és érdem-éremmel
kitüntetve.

GARETT R. és FIAI
Leiston, angolhoni mezőgazdasági gépgyárának főigényke
Kotzó Pal.

Budapest: váci-ut 39. sz. alatt; Bécsben: Untere Weissgerberstrasse 26. sz. a.;
ajánlja ezen gépgyár világbiú gőzmozdonyait, gőzcseplőgépeit, sorvetőgépeit, malmait stb. stb.,
különösen pedig szabadalmazott számalutásra alkalmazott gőzmozdonyait

KEDVDERITŐ OLVASMÁNYOK!

A „Franklin-társulat“ magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapest, egyetem-
utca 4-ik sz.) megjelent és minden könyvtárnál kapható:

ADOMÁ-TÁR.
Magyar népadomák, élekek és furesa ötletek
gyűjteménye.
(8-rét, 272 lap) fűzve 80 krajczár.

ADOMÁK ÉS JELLENVONÁSOK
a magyar színész-életből.
(8-rét, 160 lap) fűzve 50 kr.

A MAGYAR NÉP ÉLCZE
szép hegedűszóban.
Összegejté JÓKAI MÓR.
„A magyar nép adomái“ 3-dik bővített kiadás.
(16-rét, 288 lap) fűzve 80 kr.

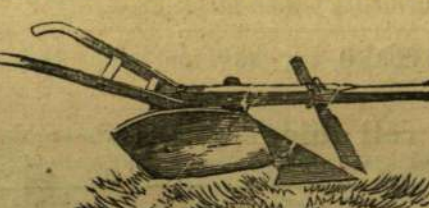
TÖRTÉNELMI
ADOMÁK ÉS JELLEMRAJZOK.
(16-rét, 310 lap) fűzve 50 kr.

Kisérletül!
Mélytámasnak
kis megrendelést tenni
gyönyörű
NŐI
ruhakelmékből
igen jutányos áron!
HAMBURGER ADOLF
bőlg-divatárú üzletéből
PEST, uri-utca 1. szám.
Minták kívánság szerint ingyen
és bérmentve küldetnek.

207 (17-50)

FARKAS ISTVÁN
gazdasági gépgyárában.

Az eddig legjobbnak és legtartósabbnak ismert, Hencz-
man-féle cséplőgépek, mindenféle nagyságban 1 lőértől föl-
felé 6 ló erőig, szjira vagy fogaskerekre alkalmazva készen
kaphatók, úgy a legújabb amerikai szerkezetűek is szalmar-
zóval ellátva, — valamint kitűnő tisztító és szőrostatók s min-
dennemű gazdasági gépek készen és legjutányosabb áron
kaphatók.
270 (1-6)

Gyárhelyiség Pesten, üllői-ut 5. szám.

Szeplőt
és mindennemű
börkűteget
a legalaposabban és legnagyobb
sikerrel gyógyít
Komáromy Mór,
kerületi orvos Husztón Márma-
romgye.
Gyógyszerek a szűke-
ges használati utasítással 3 ft.
beküldése után, bérmentesen és
azonnal elküldetnek. 196 (12-0)

A legbiztosabb és legkellemesebb szer
váltóláz ellen.
különösen gyermekeknek, kik a keserű Chinint másképp bevenni
nem képesek, a

Chinin-csokoládé
és a
Chinin-cukor

Rozsnyay M. gyógyszerész Zombán Tolnamegyében,
melyeket a magyar orvosok és természet-vizsgálók nagygyűlése
Fiumében pályadíjjal koszorúzott.

Kapható vagy megrendelhető a birodalom minden jóhírű
gyógyszerésztől.

A hamisításoktól óvakodni kell!
Mindenki csak a Rozsnyay M.-féle pályakoszoru-
zott készítményt kérje és fogadja el. 135 (27-0)

A „Franklin-társulat“ magyar irodalmi intézet kiadásában Budapest (egyetem-utca 4-ik szám.) megjelent és minden könyvtárban kapható:

Kis dekameron.
válogatott beszédek a serdülő ifjúság számára.

Írta

Jókai Mór.
Ára kemény kötésben 2 frt.

Petit livre français.

Francia tankönyv

4-8 éves gyermekek számára

Írta

Sasváry László.
(116 lap, 8-rét) Füzve 40 kr.

Magyarország története
a népiszkola számára.

Írta

Rajcsányi János.
Ára 30 krajczár.

Hirdetmény!

Egy ügyes, legény kereset, ki minőségben üzletvezető esetleg üzletáras is lehet. Bővebb értesítést ad Rozsnyón (Gömör) Tomalek András, építő-mester.

Nagy föltűnést

gerjesztetek. Orlicé R., tanár ur Berlinben, Wilhelmstrasse 125, — játékasztalainak sok terméke, eredményei, ennélfogva mindenki bizalommal forduljon hozzá mielőtt késő lesz, miután a lotteria felfüggesztése bizonyosan ugys már külszűben áll. 227 (1)

American-Pills by Böldt Böldt egészségi labdaccai vértisztítási labdacok.

E labdacok sokszoros alkalmazást és sokszoros megasztalást vívtak ki.

Ajánlatok e labdacok a vér tisztítására megelőző betegségek után; a fölösleges és rossz nedvek eltávolítására (növekvő testgyarapodásnál kevés mozgás mellett); továbbá oly egyéneknek, kik rossz emésztésben, savanyu felbőgésben, étvágytalanságban, szédülésben és vértörődásban szenvednek. E labdacok különös ajánlatot érdemelnék a guttaltésre hajlamot mutató egyéneknek.

Egy doboz 65-70 labdac ára 1 ft. 50 kr. (10 kr. több.)

Központi raktára: Droguerie medicinale:

Böldt A. H. Genfben (Helvetia).

Valódián kapható:

Pesten: Török József gyógyszerész és főköldeményezőnél Magyarország számára, király-utca 7. szám, és Forgách Ferencz gyógyszerárban, Széchenyi-tér 26. sz. Budán: Wlasek E., Szegeden: Kiss, Sz.-Fehérvárott: Diebolla Gy., Egerben: Köllner, Temesvárott: Pecher, Brassón: Fabik, Kolozsvárott: Wolf, Bécsben: Kozdera J. am hohu Mark 12. gyógyszerész uraknál.

A „Franklin-társulat“

magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4-dik szám.) megjelent és minden könyvtárban kapható:

Karner János.

Számoló-könyv kiskereskedők

és iparosok számára,

tekintettel az új mérete-mértékre.

8-rét, 136 lap.) Füzve 80 kr.

SZENICZEY GUSZTÁV.

A magyar ipartörvény

s az iparüzlet bejelentése és engedélyezése,

ugy az iparosok cégbejegyzése és üzletkönyveik vezetése költi gyakorlati eljárás a szükséges irománypéldákkal ellátva

Kézikönyv, iparosok és iparhatóságok számára.

(8-rét, 141 lap.) Füzve 90 kr.

A magyar korona területén fekvő összes vasutakon érvényes

vasuti üzletszabályzat
tárgymutatóval.

(8-rét, 128 lap.) Füzve 50 krajczár.

A „FRANKLIN-TÁRSULAT“ magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4-ik szám.) megjelent és minden könyvtárban kapható:

LEGUJABB IFJUSÁGI KÖNYVEK.

Regelő golya. Mesék és elbeszélések gyermekek számára. Sok képpel 8-rét. (Füzve) 80 kr.

Karáczy Ignác. Regék és mesék az ifjúság számára. Sok képpel. Második bővített és javított kiadás. Kötve 1 frt. 50 kr.

Mesekönyvecske képekkel és színezett borítékkal. Ára egy-egy füzetnek 50 kr.

Jókai Mór. Téli zöld. Regék és elbeszélések az ifjúság számára. Képes diszkidás. (376 lap, nagy 8-rét.) Kemény diszkidásban 4 frt.

Történelmi könyvtár. Színes borítékbba füzve. Egy-egy füzet I. füzet. Hunyadi Mátyás király története. (8-rét, 112 lap) ára 40 kr. II. füzet. Washington élete. (8-rét 120 lap.)

Rajka Teréz. Flóri és Kálmán könyve. Képekkel (8-rét, 128 lap.) Színezett borítékbba füzve 80 kr.

Rajka Teréz. Flóri új könyve. 110 benyomott képpel. (8-rét, 160 lap) füzve 80 kr.

Vadászkalandok. Az érettebb ifjúság számára 36 képpel. (4-rét, 128 l.) Színezett borítékbba füzve 80 kr., kemény kötésben 1 frt 20 kr.

Az állatvilág csudái. (8-rét, 160 lap.) Számos képpel és képes borítékkal. Füzve 80 kr. Kötve 1 frt. 60 kr.

Sárváry Eöry Andor. Az állatország képekben. A mulatni szerető ifjúság használatára 122 fametszvényvel. (247 lap, nagy 8-rét) képes borítékbba kötve 2 ft.

Sárváry Eöry Andor. A madárvilág, vagyis mulatva oktató olvasmányok a madarakról fiatalok számára, 80 ábrával (171 lap, nagy 8-rét), képes borítékbba kötve 1 ft. 50 kr.

Wildermuth Ottilia. Regék és elbeszélések az ifjúság számára. Négy színezett képpel. Második kiadás. (253 lap, 4-rét) kötve 2 ft.

Erdélyi István Péter. Képes verses-könyv. Ajándékul jó gyermekeknek. Színezett képekkel. Második kiadás. (20 lap, 8-rét.) füzve 1 ft.

Képes játékkönyv. 300-nál több mulatató foglalkozás, játék, talány és tréfa. Mindenkorra fiú- és leánygyermekek számára. (Nyolczadrét, 152 lap) füzve 1 ft.

Vámbéry Ármán. Indiai tündérmesék. Érdekes olvasókönyv az érettebb ifjúság számára. Sok szép képpel és színezett borítékbba füzve (8-rét, 230 lap) ára 2 ft.

Bodrogi Lajos. A regelő tulipán. Dalok és mesék sok szép képpel. Magyar gyermekek számára. Harmadik kiadás. (128 l., 8-r.) füzve 80 kr.

Kiadja és nyomtatja a „Franklin-társulat“ magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapest (egyetem-utca 4-ik szám.)

Zólyomi J. Kis nemzeti lant. Dalok, szavalmányok és hazafias költemények gyűjteménye. Függelékül kis köszöntővel. (16-rét, 256 lap), füzve 40 kr., kötve 80 kr.

Vachott Sándorné. Ünnepi ajándék. Mulatató elbeszélések, versek, mesék és adomák 6-10 éves gyermekek számára. (130 lap, 8-rét) 4 képpel keményen kötve 2 ft.

Vachott Sándorné. Regék és beszédek az ifjúság számára. (136 lap, 8-rét.) Színyomatú borítékbba kötve 1 frt 40 kr.

Réthy Lajos. Beszédek az ifjúság számára. Függelékül ké-színű. Diszes, színyomatú borítékbba kötve. (196 lap, 8-rét) 1 frt 20 kr.

Hoffmann Ferencz. 100 kis történet jó kis gyermekek számára
Közl Mesélő bácsi. 8 színezett képpel. Második kiadás. (194 lap, 12-rét) keményen kötve 1 ft 0 kr.

Hoffmann Ferencz. A kis regelő. 50 új kis mese jó kis fiuk és jó leányok számára. Közl Mesélő bácsi. Hat színezett képpel. (115 lap, 12-rét.) Keményen kötve 80 kr.

Hoffmann Ferencz. 50 kis mese. Jó kis fiuk és jó leányok számára. Közl Mesélő bácsi. 5 színezett képpel. Második kiadás. Kemény kötésben 80 kr.

Györffy Iván. 50 magyar népdal és dallam. (8-rét, VIII, 64 l. füzve 40 kr.

100 mese képekkel francia után. Második teljes kiadás. (8-rét, 173 lap) füzve 1 frt 50 kr. Diszkidásban 2 ft. 40 kr.

Képes-mesék gyermekek számára. — (8-adrét, 63 lap) füzve 40 kr.

Kis Biblia, gyermekek számára. (8-rét 52 lap), kötve 40 kr.

Andor Deák. Köszöntő-könyv. Nagy és kis deákok számára. (16-rét, 80 lap), füzve 20 kr.

Borza Nándor. Szavaló-könyv. (16-rét, 100 lap), füzve 30 kr.

Jelky András bajai fiu rendkívüli kalandjai ötödfél világ-részen; történeti kuforrások alapján. Magyar népkönyv, különös tekintettel a serdülőbb ifjúságra. Írta Hevesi Lajos. (8-rét 266 lap), füzve 1 ft. 60 kr. — Kötve 2 ft.

Häufler J. H. Historische Bildergallerie aus Ungarns denkwürdiger Vorzeit. Ein vaterländisches Lesebuch für die reifere Jugend. Zweite Auflage. Mit zahlreichen Abbildungen. Preis geb. 2 ft.

Kis dekameron. Válogatott beszédek a serdülő ifjúság számára. Írta Jókai Mór. Ára kemény kötésben 2 frt.

Budapest, május 31-én 1874.

22-dik szám.

ELŐFIZETÉSI FÖLTÉTELEK: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft. Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft., félévre 4 ft. Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft., félévre 3 ft.

XXI. évfolyam.

HIRDETÉSEK DÍJA: Egy ötször hasznosított petit sor, vagy annak helye egyszeri ígdtatásul 15 krajczár; többszöri ígdtatásul 10 krajczár. Bélyegdíj külön minden ígdtatás után 30 krajczár. Kiadó-hivatalkunk számára hirdteményeket előfogad Bécsben: Haasenstein és Vogler, Wallfischgasse Nr. 10, Moase R. Seilerstätte Nr. 2 és Oppellik A. Wallzeile Nr. 22.

A KÉT LENKEY.

Egyszerű sarkó áll az aradi temető valamelyik szélén ily fölirattal: „Lenkey János honvédtábornok, szül. 1807. szeptember 7-én Egerben, meghalt az aradi vár börtönében 1850. február 7-kén. Béke hamvaira!“ Sokan vannak már ma is (s az ilyenek száma fájdalmasan szaporodik napról napra), kik olvasva e föliratot, alig tudják, alig sejtik: mily érdekes, mily küzdelmes, mily tragikus élet kezdő és zárpontját jelzi az a néhány betű, mely a közszokás ridegségével állítja a bölcset és a ravaszt egymás mellé a márványlapon.

Lenkey Jánosnak a kegyelet állított egyszerű, nem föltűnő, viharra és vészszel nem sokáig dacoló sarkövet. De a ki alatta pihen, hős és hazafi volt, s tetteivel és szenvedéseivel érdemelte ki a kegyelet e jelét.

Mint hajdan a véres kard, úgy járta be 1848-ban az egész országot a megrendítő szózat „Veszélyben a haza!“ s mint hajdan, talpon termett most is az egész nemzet, hogy elfordítsa a veszélyt s megvédje a hazát.

Lenkey János százados volt a Gali-cziában fekvő Württemberg-huszároknál. Az édes anya jalkiáltása elhatott oda is, s a hí fiu nem soká fontolgatta: szabad-e, lehet-e? hanem századával együtt utnak indult, hogy legyen neki is része a megmentés örömében és dicsőségében, vagy haljon meg testvéreivel, ha úgy van megírva a sors könyvében.

Ölő karok, riadó éljenzés tödvözölte, ünnepelte a visszatérőt, s a hány fényes lapja van a 48-49-ki szabadságharcz történetének, mindegyiken ott van a Lenkey és a Lenkey-huszárok neve is.

Nemcsak a magyar nemzet, az ellenség is följegyezte, hogy a szabadságharcznak Lenkey János volt egyik legvitézebb katonája. Erdemeihez mérte hát büntetését.

LENKEY KÁROLY.